

НЕДЈЕЉНИ

БИБЛИОТЕКА "ПЕТАР КОЋИЋ"
Моше Пијале 12-а
78000 БАЊАЛУКА

ЛИСТ СОЦИЈАЛИСТИЧКОГ САВЕЗА РАДНОГ НАРОДА

ИЗПАЗИ СВАКОГ ДАНА ОСИМ НЕДЈЕЉЕ

ДИФЕРЕНЦИЈАЦИЈА У САВЕЗУ
КОМУНИСТА

Нацио- нализам сјећи у коријену

• Основна организација СК ООУР-а Међумјесни саобраћај, у саставу бањалучког „Аутопревоза“, једногласно је у четвртак увече донијела одлуку да се из Савеза комуниста искључе возач Лука Давидовић и контролор Богољуб Драгишић, а возач Суљо Џонлић казни посљедњом опоменом

СТРАНА 2.

СА ПАЂАРИМА
МА САВИ

Кад се заволи први вал

• Једина босанско-херцеговачка флота на Сави, састављена од стотину и педесет лађара, од заповједника до морнара, петнаест дана не силази са брода

СТРАНА 8.

ОКТОБАР, МЈЕСЕЦ ЗАШТИТЕ ОД ПОЖАРА

ВАТРУ ГАСИ УВЈЕЖБАНОСТ

БАЊАЛУКА, 25. октобра — Пет бањалучких ватрогасних јединица одржало је данас заједничку јавну вјежбу у УНИС-овој радној организацији Ваљаоница хладно ваљаних трака. Ову вјежбу је организовао Ватрогасни савез Бањалучког, а њоме је још једном обиљежен октобар - мјесец заштите од пожара.

— Основни циљ је да се на лицу мјеста, у симулираним условима, провери оспособљеност ватрогасних јединица, људства и ватрогасне технике. Овако, практично, најбоље можемо видјети шта све можемо и умијемо, али и шта не радимо баш најбоље, односно шта у најкраћем року морамо боље да увјежбамо. Ове године организовали смо неколико акција - вјежби ван града, у Бронзаном Мајдану, Рамићима итд. Желим да проверимо колико треба ватрогасним четама да из града стигну нанеку удаљенију тачку и угасе евентуални пожар. Осим тога, ове вјежбе су још један облик популаризације оснивања ватрогасних јединица и одјељења у приградским мјесним заједницама - каже Боро Ђекић, председник стручно-техничке комисије Ватрогасног савеза Бањалучког.

Остоја Куклић, руководилац службе обезбјеђења противпожарне заштите у Ваљаоници, истиче да су ватрогасци овог колектива професионалци са пожењим стручним испитом, оспособљени да одлично извршавају задатке. И на овој вјежби правремено су реаговали, приступили гашењу у рекордном времену. Све чете из града стигле су за 16 минута, а јединица „Рудија Чајавец“ за само 10 минута.

Д. РЕЉИЋ

ТРАГЕДИЈА ИЗАЗВАНА ЂАЧКОМ
ЉУБОМОРОМ
ПОТРЕСЛА ЈЕ ЦАЗИНСКУ КРАЈИНУ

Револвер у ђачкој торби

• Љубоморна и завидна на њен лепушкост изглед, лијепо облачење и омиланост међу младим, малолетна Н. О. смртно ранила пријатељицу и вршњакињу Самиру Илић. Обје су биле ученице ОШ „Хасан Мујевиновић“ из Пећиграда. Трагедија је посљедица одгоја у кући гдје се револвер, увијек напуњен и запет, држи под јастуком.

СТРАНА 12.

КУЛТУРА НЕСВРСТАНИХ ЗЕМАЉА

СА МЕЂУНАРОДНОГ СИМПОЗИЈУМА
„УМЈЕТНОСТ И РАЗВОЈ“

Прожимање култура и цивилизација

• Богатство несврстаних и других земаља у развоју је у њиховој равноправности, у разгранатом спектру култура и умјетности

• На тој разноврсности треба да градимо јединство акције и сарадње

СТРАНА 5.

С ЛИВЦИМА И МЕТАЛЦИМА „ЈЕЛ-
ШИНГРАДА“ О ДРУШТВЕНОЈ
СТВАРНОСТИ, РАДУ, ПРЕДСТО-
ЈЕЊИМ ИЗБОРИМА, КОНГРЕСИМА...

Радници, корак напријед!

СТРАНА 6.

DIFERENCIJACIJA U SAVEZU KOMUNISTA

Nacionalizam sjeći u korijenu

Dragišić i Džonlić su istupali sa nacionalističkih pozicija a Davidović je stalno nastojao da djeluje suprotno od stavova, odluka i zaključaka samoupravnih organa ne prežuci ni od direktnih uvreda sekretara OO SK zasnovanim na izmišljotinama i insinuacijama.

Trezeno, kritički i samokritički progovorila je OO SK, osuđujući pojavu, ali ukazujući i na elemente koji su doprinijeli ovakvoj situaciji.

- Ekonomska kriza rađa krizu morala i kod „jačih ljudi“. Što se ono kaže: kad vidiš nešto u selu nadaj se i u svojoj kući. Zbog toga moramo biti budni i spremni da se ovakvim pojavama odupremo i sasijecamo ih u korijenu - rekao je Pero Marčeta.

Nacionalizam, bez obzira iz kojih se pobuda ispoljavao, mora se sasijecati.

- Da smo u cijelom društvu bili odlučniji kada je ovo zlo u pitanju, manje bismo nevolja imali. Eto, vidimo da povod za nacionalističko istupanje može biti i dinar, odnosno zarada. A recite vi meni kakav je to komunista kojim sve gleda

- Osnovna organizacija SK OOUR—a Međumjesni saobraćaj, u sastavu banjalučkog „Autoprevoza“, jednoglasno je u četvrtak uveče donijela odluku da se iz Saveza komunista isključe vozač Luka Davidović i kontrolor Bogoljub Dragišić, a vozač Suljo Džonlić, kazni posljednjom opomenom Odluka je jednoglasna.

kroz dinar, koji će zbog devizne dnevničke optužiti ljude, pokušati oblatiti sve nas. Zbog toga što sve gledamo kroz dinar, ali nakaradno, i došli smo u ovakvu situaciju - rekao je Ljubo Marić.

Na prvi pogled bise reklo, kada je riječ o Džonliću i Dragišiću: isto (ne) djelo, a različita mjera. Ali, partijska organizacija je sve odvagнула, imajući u vidu i to da je Džonlić učestvovao u radu Drugarskog vijeka, samokritički govorio o onom što je napravio i pokazao spremnost da učini sve da mu se to više ne dogodi. Na drugoj strani Dragišić je sinočnjim nedopaskom na partijski sastanak samo potvrdio ono što ovdje svi znaju: njemu

odavno nije mjesto u Savezu komunista. Pomenuto je i to da je prekršajno kažnjavan prije nekoliko godina zbog nacionalističkog istupanja. I nakon svega dešava se ono čemu se svi sada podsmjehuju: postavljaju ga na mjesto kontrolora - dakle radnika sa posebnim ovlaštenjima.

- Za to smo misvi krivi. Očigledno je da je neko imao svoju računicu kada je taj prijedlog „progurao“ - smatra Mirko Đukanović.

Davidović je već godinama u duelu sa svojom partijskom organizacijom. I ranije je bio isključivan iz SK ali ga je Statutarna komisija OK SK Banjaluka „vračala“, zbog propusta u postupku. Lani je kažnjen posljednjom opomenom, ali je i nakon toga nastavio da trga očigledno krhke samoupravne niti u ovom kolektivu.

- Posebno moramo biti budni prema, rekao bih, pritajenom nacionalizmu. Dešava nam se da pojedini stavovi na samoupravnim organima ne prolaze jer delegati glasaju i prema nacionalnoj pripadnosti pojedinaca - naglasio je Boro Vitković.

Nije fraza ako se kaže da OO SK izlazi jača i jedinstvenija iz diferencijacije. Sinočnje jednoglasje moralo bi se ubuduće nastaviti nastojanjem da se dogovoreno do kraja i provodi. Ali, ovdje se s razlogom pitaju kako se može dogoditi da pojedinac za nacionalistički ispad bude kažnjen novčanom kaznom od hiljadu dinara. Kako duhovito reče Vojo Kudra, „ne popiješ pet konjaka i platiš kaznu za nešto što u sebi ima korijene velikog društvenog zla.“

Ovdje ne bježe od diferencijacije. Kako reče sekretar OO SK Pero Mudrić u posljednje dvije godine izrečeno je pet drugarskih kritika, 16 opomena, šest posljednjih opomena i tri isključenja. O mjerama se kasnije raspravljalo i neke su kad je uočeno pozitivno dejstvo „skinute“.

Posla je i partijskog i samoupravnog još mnogo. Pomenimo samo to što ovdje rekoše „nama direktora ni vajar ne bi mogao izvajati“. Riječ je o napadima, nekontrolisanim, neargumentovanim i neprincipijelnim na rukovodeće ljude. To se ne bi dešavalo da je klima bila drugačija. Odlučnost koju je ispoljila OO SK nagovještava da će pred ovakvim ponašanjima ubuduće biti čvršća brana.

A. KASIPOVIĆ

KAKO SE PRIMJENJUJU I USKLAĐUJU SAMOUPRAVNA AKTA

Kvalitet je i školska sprema

Prema ocjeni društvenog pravobranioca samoupravljanja opštine Ključ samoupravni opšti akti organizacija udruženog rada privrede i društvenih djelatnosti ove komune uglavnom su usaglašeni sa ZUR-om i drugim zakonskim propisima što je uslov za ostvarivanje samoupravnih prava zaposlenih. Društveni pravobranilac nije utvrdio da je bilo zaoblazanja samoupravne procedure prilikom donošenja akata. U većini slučajeva utvrđena prava, obaveze i odgovornosti obezbjeđuju dalji razvoj i unapređivanje samoupravnih odnosa.

Pa i pored očitog napretka na planu samoupravne regulative, u pojedinim moraće se dalje tragati za kvalitetnijim rješenjima kada je u pitanju samoupravno regulisanje odnosa u udruženom radu. Jedno od neriješenih pitanja u ovoj oblasti je i pitanje raspoređivanja radnika u SOUR-u i osnovnoj organizaciji udruženog rada. Ima dosta nedorečenosti i u samoupravnim opštim aktima kada je u

pitanju materijalna odgovornost radnika, naknada neimovinske štete kod povreda na radu. Isto tako, u nekim pravilnicima o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji poslova i radnih zadataka (OOUR Pijana i OOUR TPP Ključ) u pogledu školske sprema koja se utvrđuje za lica sa posebnim ovlaštenjima mogu se naći i ovakve odredbe.

Radnici sa posebnim ovlaštenjima koji su se svojim dugogodišnjim radom dokazali u organizaciji poslova, kao dobri organizatori, te koji posjeduju radne, moralne i druge kvalitete, a rade na tim poslovima i radnim zadacima iako nemaju potrebnu školsku spremu, mogu se izabrati na poslove i radne zadatke sa posebnim ovlaštenjima“.

Dosta prostora za usaglašavanje ima i u oblasti raspodjele gdje je jedva učinjen samo manji pomak naprijed. Zato Izvršni odbor Skupštine opštine insistira da se ova pitanja pokreću s ciljem da se izmijene i dopune samoupravni akti. G. DAKIĆ

PROIZVODNJA MLIJEKA

VELIKI ULOG MALA VAJDA

Svaki litar mlijeka i mliječnih prerađevina proizvedenih u „Mljekarskoj industriji“ potroši se u Banjaluci. Ovdje se isporuču osam miliona litara pasterizovanog mlijeka i oko tri miliona litara prerađevina.

Najveći krajiški potrošač spada, međutim, među najmanje proizvođače svježeg mlijeka. Od zemljoradnika se na području banjalučke opštine ne preuzme više od 300.000 litara. To ne bi bilo toliko čudno da po broju krava ova opština ne zauzima jedno od prvih mjesta u Bosanskoj krajini. Otkup, i pored toga, mnogo zaostaje za stvarnim mogućnostima, a pogotovo za potrebama.

Prošle godine (za koju postoje potpuni podaci) uzgajano je 11.060 krava, što je četiri procenta manje nego 1980. godine. Računa se da je ukupno proizvedeno 11,8 miliona litara mlijeka ili 1.073 litra po kravi. Od toga nije otkupljeno ni dva odsto za potrebe prerađivačke industrije koja najveći dio potrebnih sirovina „uvozi“ iz drugih krajiških komuna u kojima je potrošnja daleko manja od banjalučke potrošnje mlijeka i prerađevina. Ovome treba dodati da je proizvedeno i 1,39 mi-

liona litara ovcijeg mlijeka - 43 litre po ovci. To, zajedno sa ostvarenom proizvodnjom u govedarstvu, pokazuje da se radi o izuzetno ekstenzivnoj proizvodnji. Dosađasnja ulaganja, koja nisu beznačajna, nisu dala očekivane efekte. Naprotiv, čak je došlo do pada otkupa mlijeka, za šta se ne mogu naći stvarna opravdanja. Uslovi privredovanja isti su kao i u drugim opštinama gdje je otkup osjetno povećan.

Činjenica je da Banjaluka ne može, na vlastitom području, obezbijediti dovoljno mlijeka i da se na otkup u drugim opštinama mora računati. Nameće se, ipak, pitanje: mogu li vlastiti proizvođači i otkup biti veći? Odgovor je, bez obzira na sve teškoće, pozitivan. Malo je opština koje su, poput banjalučke, uložile toliko sredstava u razvoj sela i poljoprivrede. Rezultati, oni očekivani, izostali su pa bi se morali naći i razlozi za to kako se ne bi, u narednom srednjoročju, ponovile iste slabosti. Ne može se sve pravdati objektivnim teškoćama pošto su se javljale i subjektivne slabosti koje se ne bi mogle više tolerisati.

M. OSMANČEVIĆ

KRAJEM NEDJELJE

Jubilej Ujedinjenih nacija

Ovih dana u mnogim zemljama svijeta, na razne načine, obilježena je četrdeseta godišnjica stupanja na snagu Povelje Ujedinjenih nacija. Osnivanje svjetske organizacije, u vrijeme kada je završavan najkrvaviji rat u istoriji čovječanstva trebalo je da znači početak nove ere koju bi karakterisali mir, ravnopravnost i sloboda. To su, uostalom, i osnovni principi, sadržani u Povelji, osnovnom dokumentu svjetske organizacije.

Nažalost, proteklih četrdeset godina nisu bile ni godine mira, ni godine ravnopravnosti, ni godine slobode. U samo četiri desetljeća vođeno je 140 ratova, izginulo na milione ljudi, žena i djece, dio čovječanstva živi danas u blagostanju, ali mnogo veći njegov dio u bijedi, umirući od bolesti i gladi, obespravljenih zbog svog pola, boje kože, religije, novca kojeg nemaju, stvorene su mnoge nove države, ali je mnogo njih koje su još uvijek potčinjene zbog svoje ekonomske zaostalosti i nerazvijenosti.

Ipak, u proteklih četrdeset godina učinjeno je mnogo toga da se isprave nepravde prošlosti i svijet okrene

boljim danima, ako ništa drugo, ideje i ciljevi Povelje, tog univerzalnog dokumenta mira i prosperiteta, zapahnule su najveći dio čovječanstva, doprle su i među najsiriomaneje narode, otvarajući im želju i perspektive za budućnost.

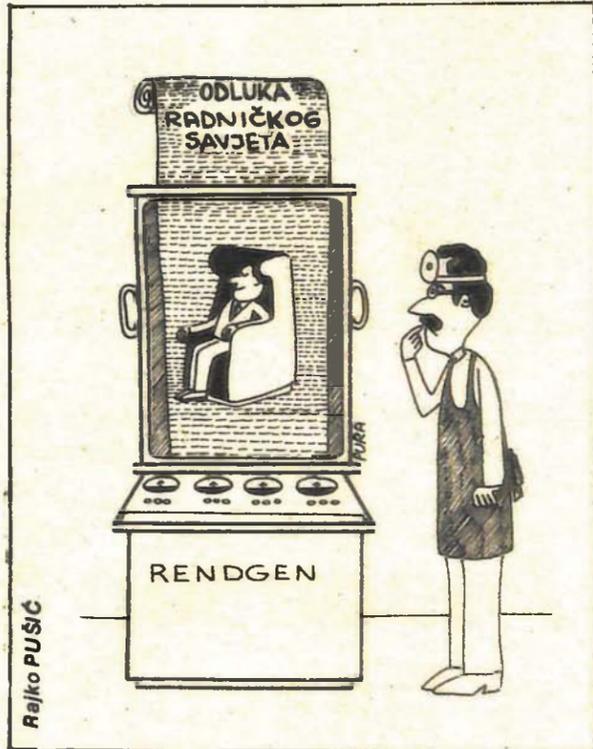
A zašto se na tom putu nije išlo brže, zašto nije otišlo dalje, najbolje se vidjelo i navrhuncu svečanosti u Njujorku, na glavnoj svečanoj sjednici Generalne skupštine, na kojoj su istupili predstavnici dviju danas najmoćnijih država svijeta, Sjedinjenih Država i Sovjetskog saveza, u čijoj se sjenci odigravaju svi oni najvažniji događaji današnjice. U njihovim riječima osjetio se itekako dobro prizvuk međusobnog rivaliteta, posebno u riječima američkog predsjednika želje da iskažu svoju snagu i nadmoć.

Srećom, svijet nisu samo dvije velike sile i nisu one jedine zainteresovane za mir i svjetski poredak. Na istoj sjednici govorili su i predstavnici zemalja koje ne raspolazu sa tako ubitačnim oružjem, ali osjećaju svoju obavezu i pravo da odlučuju o budućnosti ne samo svojoj nego i svijeta u cjelini, da grade mir i ispravljaju nepravde. Među

njima, uz predstavnika Kine, koja po mnogim mjerilima ide samo korak iza supersila, govorio je i indijski premijer Gandi kao čovjek koji predstavlja veliku zemlju na putu razvoja, ali i u ulozi predsjedavajućeg pokreta nesvrstavanja, pokreta koji se bori i zalaže za dosljednu primjenu principa i ciljeva sadržanih u povelji Ujedinjenih nacija. U istom tonu istog sadržaja i smisla, bile su, dan ranije kazane, i riječi jugoslovenskog predsjednika, zemlje koja zahvaljujući svojoj istoriji i dosljednosti uživa, ma koliko se neki s jugoslovenskom politikom ne slagali, opšte priznanje za hrabrost, principijelnost i dosljednost.

Četrdeseti rođendan Ujedinjenih nacija proslavljen je na jedino mogući način, način koji odslikava u punoj realnosti, današnji svijet, podijeljen na blokove i zemlje koje im ne pripadaju, na bogate i siromašne, na više ili manje slobodne zemlje i ljude, ali svijet koji je u stanju da energičnije no ikad ranije u istoriji podigne glas protiv svih nepravdi koje su sastavni i svakodnevni dio njegovog života.

A. OTOVIĆ

Rajko PUŠIĆ

„GLAS“ List Socijalističkog saveza radnog naroda

Opštine osnivači: Banjaluka, Bosanska Gradiška, Čelinac, Kotor-Varoš, Laktaši, Prnjavor, Skender-Vakuf, i Srbac.

Izdaje i štampa NIGRO „Glas“ Banjaluka, Ulica AVNOJ-a 93.

Predsjednik Poslovnog odbora NIGRO „Glas“ Edhem Čizmić

Direktor i odgovorni urednik Nebojša Radmanović

Uređuje Redakcijski kolegij: Mirko Klsjan, (banjalučka hronika) Enko Krtić, (popodnevni desk) Tomo Marić, (sport), Miloš Milinović (Bosanska krajina), Arif Štanić (tehnička redakcija), Sabira Pragić (ćesk), Nada Pevačić (kultura), Nebojša Radmanović (direktor i odgovorni urednik), Fadil Smajić (hronika), Dragiša Spremo (Nedjeljni Glas).
Novinski savjet lista „Glas“ Ivan Anđrić, Nusreta Borić (predsjednik) Edhem Čizmić, Milenko Čerketa, Jovo Kerkez, Radojka Kuzmanović, Predrag Lazarović, Oto Marušić, Islam Mehić, Branko Pivašević, Nebojša Radmanović, Greda Rugošić, Nihad Trifunović, Franjo Vardić.

Prvi broj „Glasa“ izašao je kao organ NOP-a za Bosansku krajinu u Župici kraj Drvara, 31. jula 1943. godine. Poslije oslobođenja „Glas“ izlazi u Banjaluci kao organ Oblasnog narodnog fronta do juna 1951. Od IX 1953. izlazi kao organ SSRN pod imenom „Banjalučke novine“, a od 29. novembra 1955. pod imenom „Krajiške novine“. Od 13. maja 1963. list ponovo izlazi pod imenom „Glas“. Ukazom Predsjedništva SFRJ od 19. jula 1968. „Glas“ je odlikovan Ordenom zasluga za narod sa srebrnim zrcicama. Od 8. februara 1983. „Glas“ izlazi kao dnevni list.

RAZVOJ BANJALUČKE REGIJE

Kako dostići Republiku?

- Banjalučka regija po razvijenosti sve više zaostaje za SR BiH - Budući razvoj temeljiti na najsuptilnijim naučnim i stručnim mišljenjima

BANJALUKA, 25. oktobra - Banjalučka regija iz godine u godinu sve više zaostaje za sveukupnim razvojem Bosne i Hercegovine. Prije 15 godina društveni proizvod po stanovniku bio je manji od republičkog za šest i po odsto, prije pet godina bio je manji za 15, a danas je manji za 17 odsto.

Između ostalog, ovo je rečeno na današnjem radnom dogovoru u Osnovnoj privrednoj komori Banjaluka, kojem su prisustvovali predsjednici izvršnih odbora skupština opština ove regije, predstavnici međuopćinskih organa društveno-političkih organizacija i brojnih drugih međuopćinskih institucija. Cilj dogovora je bio da još jednom ocijene realne razvojne perspektive ovog područja u narednih 15 godina, a posebno u narednoj petoljetki.

Imajući u vidu sve veće zaostajanje regije u odnosu na Republiku i realne potrebe područja sasvim je normalno očekivati da se do kraja ovog milenijuma po razvijenosti ova regija približi prosječnoj raz-

vijenosti Republike, rekao je u uvodnom izlaganju. - Milenko Hrnjez, potpredsjednik OPK Banjaluka.

Ostali učesnici su se složili da su ovakva očekivanja sasvim realna i normalna, ali se postavlja pitanje kako to ostvariti. Posebno ako se zna da je opredjeljenje Republike da se za deset odsto brže razvija od prosjeka zemlje. To praktično znači da bi ova regija morala bilježiti barem 20 odsto veće stope razvoja od prosjeka zemlje.

Sve ovo će ići dosta teško s obzirom na to da je struktura industrije ovog područja dosta nepovoljna i zato bi trebalo razvoj temeljiti na najsuptilnijim naučnim i stručnim mišljenjima, rekao je Duško Jakšić iz banjalučkog Ekonomskog instituta.

Sve u svemu ovaj današnji skup je samo jedan u nizu koji predstoji, je će do konačnog usaglašavanja svih razvojnih planova morati još dobro procjenjivati šta bi to moglo „povući“ razvoj regije.

B. BOŽIĆ

NA KORČANICI ZAVRŠENO DVODNEVNO SAVJETOVANJE O SIROVINSKOJ OSNOVI BOSANSKE KRAJINE

NEISKORIŠTENE MOGUĆNOSTI

- Na krajiškim prostorima do sada utvrđeno oko 300 miliona tona geoloških rezervi svih kategorija uglja, oko 500 miliona tona željezne rude, znatne količine dolomita, gipsa...

LUŠCI—PALANKA, 25. oktobra - U hotelu Memorijalnog kompleksa „Korčnica“ na Grmeču danas je završeno dvodnevno savjetovanje geoloških i rudarskih stručnjaka i naučnih radnika Bosne i Hercegovine. Oni su raspravljali o stvarnim i potencijalnim mogućnostima sirovinske baze Bosanske krajine i daljnjim geološkim istraživanjima u ovom kraju. Na skupu je podneseno 12 referata o ležištima i pojavama uglja u Bosanskoj krajini i njihovom geološko-ekonomskom značaju, površinskoj eksploataciji u sasko-kamengradskom bazenu, novim pojavama uglja kod Lješijana i Prijedora, korištenju izvora termalnih i termomineralnih voda i ostalim mineralnim sirovinama u ovom dijelu Bosne i Hercegovine.

U referatima rudarskih i geoloških stručnjaka i naučnih radnika iz Sarajeva, Tuzle, Ljubije, Sanskog Mosta, Banjaluke i drugih mjesta, kao i u diskusiji brojnih učesnika, ukazano je na veliko bogatstvo u Bosanskoj krajini: na ovim prostorima je do sada utvrđeno oko 300 miliona tona geoloških rezervi svih kategorija uglja, oko 500 miliona tona željezne rude, velike količine dolomita, gipsa, keramičkih i vatrootalnih glina, kvarcnog pijeska, mangana, barita, boksita, kuhinjske soli i drugih sirovina.

Rečeno je, međutim, da ovo bogatstvo ni izbliza nije iskorišteno, a razlozi su višestruki. Konstatovano je da je region Bosanske krajine jedan od rijetkih u Republici gdje se

gasila proizvodnja uglja, da je nestala rudarska tradicija u Banjaluci, Kotor-Varošu, Lješijanima, Titovom Drvaru i Czinu i da se „crno zlato“ sada jedino eksploatiše u „Kamengradu“. Istaknuto je da je katastrofalni zemljotres 1969. godine uništio pogon u Ramićima kod Banjaluke, a sve veća urbanizacija onemogućava aktiviranje ovog rešira, gdje su utvrđene znatne rezerve lignita.

U Bosanskoj krajini je otkriveno i više izvora termalnih i termomineralnih voda, koje se tokom cijele godine koriste samo u Laktašima i Slatini i sezonski u Gornjem Šehuru, saskoj ilidži.

Z. ĐURIĆ

OPŠTINSKO VIJEĆE SAVEZA SINDIKATA BANJALUKA O RAZVIJENOSTI SOCIJALISTIČKIH SAMOUPRAVNIH ODNOSA

Veće angažovanje - nužnost

- Rezultati istraživanja Centra „Veselin Masleša“ u oblasti razvijenosti samoupravljanja u banjalučkom udruženom radu predstavljaju solidnu osnovu za širu raspravu u osnovnim organizacijama Sindikata

BANJALUKA, 25. oktobra - Presjek i analiza dostignutog stepena razvoja socijalističkih samoupravnih odnosa u udruženom radu na području Banjaluke, sačinjena na osnovu istraživanja koja je proveo Centar za marksističko obrazovanje i političke studije „Veselin Masleša“, poslužila je kao veoma solidna dokumentaciona osnova za iscrpnu i sveobuhvatnu raspravu na sinočnjoj sjednici Opštinskog vijeća Saveza sindikat a Banjaluka.

U svemu tome sagledana je i uloga Sindikata, ostvarivanje njegove ustavne funkcije u organizovanju udruženog rada, samoupravnom odlučivanju i svim drugim oblastima u kojima Sindikat treba da se angažuje u punoj mjeri, na strani interesa radnika, kao njihova klasna organizacija.

U sadašnjoj ekonomskoj i političkoj situaciji logično je da Sindikat detaljno razmatra razvijenost samoupravnih odnosa u udruženom radu, analizira svoju ulogu u tim procesima i formuliše za-

datke za naredni period - istaknuto je i u uvodnom izlaganju koje je podnio Anto Mačinković, predsjednik OVSS Banjaluka, napominjući da je ova rasprava sastavni dio pretkongresnih i predizbornih aktivnosti, da iz nje treba da se izvuku određene pouke, formulišu zaključci i konkretizuju u praksi. Slabosti i propusta u djelovanju Sindikata svakako je bilo, pa je period izbora i priprema za kongrese izuzetno povoljna klima za temeljitiju analizu dosadašnjeg i provođenje opredjeljenja da na odgovorna mjesta u Sindikatu dođu oni koji će brže vući naprijed i koji će odlučnije postavljati na dnevni red goruća društvena pitanja.

Raspravu o stepenu razvijenosti samoupravnih odnosa, kako je rečeno i ovom prilikom, u ovom momentu nameće i činjenica što su u Dugoročnom programu ekonomske stabilizacije subjektivne snage, pa prema tome i Sindikat, „prozvane“ zbog stanja u koje je došlo čitavo društvo.

N. S. - F.

U PRIJEDORU POČELA 14. SMOTRA NAJBOLJIH HOROVA BOSNE I HERCEGOVINE

Hiljadu učesnika

PRIJEDOR, 25. oktobra - Polaganjem vijenaca na Spomenik palim Kozarčanima i časom istorije na legendarnoj Mrakovici, otvaranjem izložbe o 40-godišnjici postojanja RKUD-a „Mladen Stojanović“ u Muzeju „Kozara“ i svečanim defileom oko hiljadu učesnika u Prijedoru je danas počela 14. smotra najboljih horova Bosne i Hercegovine. Smotra horova se održava u okviru programa obilježavanja 100-godišnjice horskog pjevanja u ovom gradu, 40-godišnjice uspješnog rada RKUD-a „Mladen Stojanović“ i 30-godišnjice postojanje ovdašnje škole za osnovno muzičko obrazovanje.

Smotru je u dvorani „Mladost“

HAMDİJA POZDERAC U PRIJEDORU

PRIJEDOR, 25. oktobra - Član Predsjedništva CK SKJ Hamdija Pozderac boravio je danas u Prijedoru, gdje je političkom aktivu ove opštine govorio o značaju predstojećeg 9. kongresa SK BiH i 13. kongresa SKJ, zadacima komunista na provođenju Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije i drugim aktuelnostima.

Z. Đ.

otvorio član Predsjedništva CK SKJ Hamdija Pozderac, a zatim je sedam horova zajednički izvelo „Kozaru“ Oskara Danona. Prve večeri su nastupili omladinski hor iz Zenice, KUD „Fadil Dogdibegović Dikan“ iz Kakanja, gradski hor iz Živinica, KUD „Ismet Kapetanović“ iz Doboja, KUD „Vaso Miskin Crni“ iz Sarajeva, KUD „Krajina“ iz Bihaća i RKUD „Pelagić“ iz Banjaluke.

Sutra će nastupiti OKUD „Aprilke“ iz Sarajeva, KUD „Potkozarje“ iz Bosanske Kostajnice, RKUD „Proleter“ iz Sarajeva, RKUD „Željezničar“ iz Zenice, RKUD „Abrašević“ iz Mostara, RKUD „Mitar Trifunović Učo“ iz Tuzle i RKUD „Mladen Stojanović“ iz Prijedora. Tom prilikom će se obaviti i proglašenje pobjednika takmičenja najboljih bosanskohercegovačkih horova.

Z. Đ.

MORAL POJEDINACA NA ISPITU BORAČKE ORGNIZACIJE

Imam kuću - hoću stan

- U širokoj raspravi o listi za dodjelu stanova koja je obavljena u 46 mjesnih boračkih organizacija na području Banjaluke, borci najoštrije osudili pokušaje pojedinaca da se domognu stana, a već imaju društvene stanove ili su vlasnici kuća - Od 218 prijavljenih svega 65 zahtjeva stavljeno na bodovnu listu, kojom će se dodijeliti 23 nova i jedan broj već korištenih stanova

prijavljena imena, odnosno svi zahtjevi, podvrgnuti pravoj analizi.

Ličnim uvidom svojih članova i zaduženih aktivista koji su obišli sve podnosiocima zahtjeva, Komisija je odbacila 31 zahtjev za dodjelu stana, jer je utvrđeno da podnosioci imaju stan u privatnom vlasništvu, odnosno da posjeduju kuću. Takođe, utvrđeno je da 58 boraca imaju stan u društvenom vlasništvu, pa su i oni odbijeni, a na listu nije stavljeno 12 molbi zbog neblagovremenog podnošenja, dok je osam odbijeno zbog toga što su svojom krivicom pogoršali uslove stanovanja (mijenjali, ili oštetili stan). Dvanaest zahtjeva nijeni razmatrano, jer podnosioci nisu učesnici NOB-a do 1943. godine. Podnosioci ostalih zahtjeva nisu mogli da se stave na listu, jer nemaju stalno, odnosno neprekidno boravište u Banjaluci od 31.12.1968.

godine, što je regulisano propisom.

Ovaj materijal upućen je na javnu raspravu u 46 mjesnih organizacija SUBNOR-a koje su dostavile mišljenja, prijedloge, ali i riječi kritike na podnosiocima pojedinih zahtjeva. Borci su uputili oštre zamjerke svojim članovima koji su podnijeli zahtjeve za stan, a za njih je utvrđeno da posjeduju kuće ili stanove u društvenom vlasništvu. Smatraju da 58 podnosilaca zahtjeva za stan (koji već posjeduju od društva), ni po kakvim kriterijumima ne mogu da ga dobiju, a 31 lice, za koje je utvrđeno da posjeduju kuće, a podnijeli su molbe za stan, grubo je prekršilo sve moralne odlike člana boračke organizacije.

Takvi primjeri su izazvali najviše reagovanja. U raspravama su spominjana imena Novaka Stakića iz Slavičke, koji je, kao i Radivoje Đudić iz Piskavice, Gospava Mi-

laković iz Ivanjske i Milan Pavičar iz Aginog Sela, poželio stan u Banjaluci, a posjeduju kuću u svom selu.

Spominju se i primjeri iz Banjaluke - Besime Kobašić iz Ulice Augusta Cesarca i Vojina Baševića iz Ulice Borisa Kidriča, učesnika NOR-a od 9.9.1941. godine i teškog ratnog vojnog invalida. Za njega je utvrđeno, kažu borci, da stanuje u kući u Ulici Borisa Kidriča, gdje koristi sprat dodijeljen na trajno korišćenje, ali i da je napravio kuću u Boriku sa dva trosobna stana i dvije garaže, koju je darovao djeci.

Mada niko ne može nikome da zabrani da se prijavi na konkurs, borci su tokom rasprave osudili ponašanja pojedinaca koji pored kuća žele i stanove, a ovaj čin su nazvali - nemoralnim. Na kraju, sve primjedbe su uvažene. Komisija je na bodovnu listu stavila 65 zahtjeva, koji ispunjavaju uslove za dodjelu stana. Ovog puta izaći će se u susret onim borcima, koji, na primjer, stanuju na sedmom spratu, a teški su srčani bolesnici, zatim onima koji žele da veći stan zasjone za manji, jer ima i takvih, kao i onima koji su dugo stanovali u neuslovnim objektima.

Očigledno je da je široka javna rasprava vođena ovom prilikom pokazala još jednom da se ne može prihvatiti namjera pojedinaca sročena u kovanicu - imam kuću, hoću stan. Ovim pojedincima prilikom rasprava izrečena je najniža ocjena iz morala.

Dušan KECMAN

BANJALUKA

AEROZAGAĐENJE

Prema podacima dobijenim od banjalučkog Instituta zaštite za 24. i 25. oktobar 1985. godine, koncentracija sumpordoksida po kubnom metru izmjerena je u Centru 100, Boriku 125, Mejdanu 72, Vrbanj 71, Česmi 79 i Dellbašinom selu 60 mikrograma. Dozvoljena gornja granica kratkotrajne koncentracije iznosi 500, a dugotrajne 150 mikrograma.

Koncentracija čadi po kubnom metru izmjerena je u Centru 42, Boriku 26, Mejdanu 62, Vrbanj 36, Česmi 31, Dellbašinom selu 30, a dozvoljena gornja granica i kratkotrajne i dugotrajne koncentracije je 150 mikrograma.

PROTEST BORACA IZ SPLITA

PROTIV IZGREDNIKA OŠTRIJE

SPLIT, 25. oktobra (Tanjug) — Predsjedništvo Odbora Saveza udruženja boraca Zajednice opština Split pridružilo se danas protestu splitskih opštinskih društveno-političkih organizacija u povodu huligansko-nacionalističkog divljanja grupa mladih ljudi poslije nedjeljne nogometne utakmice između „Hajduka“ i „Crvene zvezde“. Članovi Predsjedništva insistiraju, kako je zaključeno, da se protiv

● Zaključeno da kod mladih nedostaje revolucionarnosti da hitro i odlučno reaguju na neprijateljske akte

izgrednika ne poduzmu samo prekršajne već i krivične mjere.

Ujedno su boračke i druge društveno-političke organizacije

pozvane da građanima objašnjavaju prirodu i ciljeve takvog nacionalističko-huliganskog divljanja.

Predsjedništvo Saveza boraca ove regije ujedno je zamjerilo očevicima divljanja izgrednika što se nisu odlučnije suprotstavili napadima na navijače protivničkog tima i pitomce Mornaričkog školskog centra. To, kako je ukazano, upućuje na zaključak da nedostaje

revolucionarnosti kod mladih ljudi da hitro i odlučno reaguju na neprijateljske akte.

Izraženo je inegodovanje zbog sporosti u reagiranju republičkih organa i Historijskog arhiva u Zagrebu u povodu stava dalmatinskih boraca o dodjeli književne nagrade Ivanu Aralici i postavljanju Frane Glavine na dužnost u Historijskom arhivu.

SAOPŠTENJE IZ POLITIČKE UPRAVE SSNO

● Armijska javnost ogorčena činjenicom da se dr Savo Skoko, penzionisani pukovnik, pojavio s pozitivnom recenzijom knjige Veselina Đuretića

BEOGRAD, 25. oktobra (Tanjug) — Tanjug je zamoljen da prenese sljedeće saopštenje iz Političke uprave Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu:

„Povodom rasprave o knjizi dr V. Đuretića „Saveznici i jugoslovenska ratna drama“ i njenih recenzenata, u sredstvima javnog informisanja su se pojavili, između ostalog, i podaci o recenzentu dr Savi Skoki, kao pukovniku JNA.

U vezi s tim, smatramo za potrebno da javnost obavijestimo o sljedećem:

ZAVRŠENO ZASJEDANJE MJEŠOVITE JUGOSLOVENSKE — HOLANDSKE PRIVREDNE KOMISIJE

Unaprijediti razmjenu

HAG, 25. oktobra (Tanjug) — Jačanje i proširenje privredne saradnje u trgovini i naročito dugoročnoj kooperaciji i zajedničkim ulaganjima ključne su stavke protokola o zasjedanju mješovite jugoslovensko-holandske komisije za privrednu, industrijsku i tehničku saradnju koji je potpisan u Hagu. Protokol u kome se ističe da mogućnosti privredne saradnje zaostaju za dobrim političkim odnosima dviju zemalja su potpisali predsjednik jugoslovenskog dijela komisije, zamjenik saveznog sekretara za spoljnu trgovinu Kadir Alijagić i predsjednik holandskog dijela komisije, načelnik odjeljenja za Evropu u holandskom ministarstvu privrede Martin Guthart.

Komisija se obavezala da će uložiti napore za uklanjanje svih prepreka koje smetaju razvitku privredne saradnje i utvrditi konkretne mogućnosti za njeno proširenje. U toku četvorodnevog rada mješovite komisije razmotrena je jugoslovensko-holandska privredna razmjena koja je u 1984. godini dostigla 325 miliona dolara u oba pravca, a u prvih osam mjeseci ove godine 171 milion dolara. Pokrivenost jugoslovensko-holandske razmjene sa Holandijom dostigla je prošle godine 93,4 odsto. Za osam mjeseci ove godine, međutim, jugoslovenski uvoz je bio 107, a izvoz svega 64 miliona dolara.

ZAHVALNOST CRVENOG KRSTA MEKSIKA

BEOGRAD, 25. oktobra (Tanjug) — Crveni krst Meksika danas je najtoplije zahvalio Crvenom krstu Jugoslavije na plemenitoj solidarnosti i saradnji, izraženoj upućivanjem hitne pošiljke pomoći žrtvama nedavnog katastrofalnog zemljotresa u Meksiko Sittiju.

Ova pošiljka vlade i naroda Jugoslavije, izvršnog vijeća Makedonije i skupština gradova Skoplja i Beograda, sadržala je lijekove, gamaglobulin, medicinske instrumente i sanitetski materijal za traumatološku hirurgiju u vrijednosti 33 miliona dinara.

O RECENZIJU DOKTORA SKOKE

Doktor Savo Skoko je kao pukovnik JNA penzionisan prije 7 godina.

Od kada je penzionisan, s Vojnoistorijskim institutom, gdje je radio do penzionisanja, nema nikakvih zvaničnih radnih aranžmana ili obaveza. Sve što je u tom međuvremenu uradio, činio je posopstvenoj inicijativi i na sopstvenu odgovornost.

Imajući u vidu ove činjenice, sasvim je logično da nema nikakvih osnova da se dr Skoko i njegova recenzija knjige „Saveznici i jugoslovenska ratna drama“ dovede u bilo kakvu vezu sa JNA, ili ma kojom njenom institucijom.

Razumljivo je da su sredina u kojoj je dr Skoko radio do prije 7 godina i armijska javnost u cjelini, ogorčeni činjenicom da se on pojavio s pozitivnom recenzijom knjige koja je naišla na osudu naše javnosti.“

ULCINJ

USVOJENE OSTAVKE OPŠTINSKIH FUNKCIONERA

ULCINJ, 25. oktobra (Tanjug) — Na današnjoj sjednici Skupštine opštine delegati su usvojili ostavke, koje su podnijeli predsjednik Skupštine opštine Ulcinja Fadil Tajipović, predsjednik izvršnog odbora Ekrem Resulbegović i potpredsjednici izvršnog odbora Dušan Ilinčić i Malić Čaprić. Za novog predsjednika izvršnog odbora izabran je Anton Markić, dosadašnji predsjednik Opštinskog suda, a dužnost predsjednika Skupštine opštine privremeno će obavljati Ismet Kapetanović, generalni direktor solane „Bajo Sekulić“.

Nedavno je smijenjen i sekretar Predsjedništva Opštinskog ko-

miteta Saveza komunista Milić Mijović, a na tu dužnost postavljen je Aleksandar Janinović.

Time je počela diferencijacija koja će biti nastavljena, a istovremeno i sprovođenje zaključaka Predsjedništva Centralnog komiteta Saveza komunista Crne Gore, koje je nedavno ocijenilo da u ovoj komuni po duže vremena caruju neodgovornosti, nerad, oportunistizam, konformizam, da su se društvena imovina i interesi našli u opasnosti, a najodgovorniji pojedinci bili su nemoćni i nedovoljno zainteresovani da se stane na put takvom radu i ponašanju.

BEOGRAD

USKORO DOLAZI INDIJSKI PREDSJEDNIK

BEOGRAD, 25. oktobra (Tanjug) — Na poziv Predsjedništva SFR Jugoslavije u prvoj polovini novembra u zvaničnu i prijateljsku posjetu Jugoslaviji dolazi potpredsjednik Republike Indije Ramasvomi Venkataraman.

PREDSTAVNICI SUDOVA UDRUŽENOG RADA U KUĆI CVIJEĆA

BEOGRAD, 25. oktobra (Tanjug) — Povodom desetogodišnjice sudova udruženog rada predstavnici tih sudova položili su danas cvijeće na grob druga Tita. Cvijeće je položila delegacija učesnika savjetovanja kojim je obilježen jubilej sudova udruženog rada.

NJUJORK

ŠTA JE SVE „PRATILO“ PROSLAVU UN

LUDI DAN U NJUJORKU

NJUJORK, 25. oktobra - Počinjući večerašnju emisiju vijesti voditelj informativnog programa je za protekli dan rekao kako je bio „nevjerovatan“. Niko mu ne bi zamjerio da je - u odsustvu boljeg izraza - isti dan proglasio „ludim“ jer su se za samo 24 časa u najvećem gradu Amerike dešavale ne samo „nevjerovatne“ već i „sulude“ stvari.

Prvo je neko javio kako je vidio padobrance nad Ruzveltovim ostrvom nadomak Ujedinjenih nacija, što je za tri hiljade njujorških policajaca, 1800 agenata tajne službe i ko zna koliko pripadnika drugih vrsta obezbjeđenja bio povod da prevrnu sve živo na relativno nevelikom parčetu zemlje. Kasnije su se neke pričini riba-

● Pucnjava usred Menhetna i opsjeđanje razbojnika u Kvinsu teklo je uporedo sa traženjem padobranaca na Ruzveltovom ostrvu ● Najopsežnije mjere bezbjednosti u okolini UN

ri, ali ni oni nisu pronađeni kao ni osamnaest bombi, sumnjivih kola i paketa.

Da pretjerana policijska revnost može i da šteti svjedoči slučaj zapadnonjemačkog kancelara Kola koji na izlazu iz Ujedinjenih nacija nije umalo pregažen. Kol se, naime, taman spremio da zakorači na pločnik kada su ga jedna od zaostalih kola iz Reganove pratnje gotovo očešala. Kancelar je bio dovoljno priseban da kao oparen odskoči unatrag u šta su mu svesrdno pomogli i preplašeni, ali ipak pri-

pravni pripadnici njegovog obezbjeđenja.

Imajući u vidu da svakog visokog gosta prati i tjelesna garda iz sopstvene zemlje šala o tome da se u Njujorku - uporedo sa susretom na vrhu državnika - održava i susret policije na vrhu, može se shvatiti sasvim ozbiljno.

Ako je u okolini Ujedinjenih nacija policije i previše na drugim mjestima u gradu je očigledno premalo. To se bar može zaključiti iz niza događaja u kojima su nasilnici dali sebi maha. Na uglu četrdeset i druge ulice i šeste avenije nepoznati

revolveraš je, tako, ubio neku ženu prolaznicu a troje drugih lica ranio. U Kvinsu su pljačkaši čija je akcija omanula držali na nišanu - pokušavajući bjekstvo - takođe neku ženu taocu. U njujorškoj podzemnoj željeznici isto tako u samom centru grada ispod „Tajms skvera“ poremećena Crkinja je gurnula pod točkove metroa mladu sugradanku hispanskog porijekla.

Televizijski dnevnik se tako - umjesto hronike o događajima dana - pretvorio u Hičkokov film sa tom razlikom, naravno, da ništa nije bilo izmišljeno. Ne zna se da li visoki državni imaju običaj da gledaju dnevnik, ali ako to čine moralo im je pasti na pamet da bi osim mira u svijetu - trebalo nešto učiniti i za mir u Njujorku. Dušan MIKLJA

SFRJ — ČSSR

Uspješna naučno-tehnička saradnja

● Doprinos obimnoj ekonomskoj saradnji dvije zemlje

BEOGRAD, 25. oktobra (Tanjug) — Predsjednica Saveznog izvršnog vijeća Milka Planinc primila je danas zamjenika predsjednika vlade i predsjednika Državne komisije za naučno-tehnički i industrijski razvoj ČSSR Jaromira Obzina, koji službeno boravi u Jugoslaviji.

U razgovoru, u kome su učestvovali i direktor Saveznog zavoda za međunarodnu naučnu, prosvjetno-kulturnu i tehničku saradnju Miljenko Zrelec, kao i ambasador ČSSR u SFRJ Bohumil Šimaček, sa zadovoljstvom je ukazano na dalji pozitivan razvoj prijateljskih odnosa i ukupne saradnje Jugoslavije i Čehoslovačke. Obostrano je konstatovano da su međusobna naučno-tehnička saradnja uspješno razvijala i da daje doprinos obimnoj ekonomskoj saradnji naše dvije zemlje. Podvučeno je, međutim, da bi u predstojećem periodu trebalo ulagati nove napore da naučno-tehnička saradnja dobije nove kvalitete, kako bi još potpunije pomogla razvoju savremene tehnologije, racionalniju i produktivniju proizvodnju u industrijama obje zemlje.

JUGOSLAVIJA — AUSTRIJA

ODGAĐANJE GLAVNICE DUGA

BEOGRAD, 25. oktobra (Tanjug) — U Beogradu su danas završeni pregovori delegacija Saveznog izvršnog vijeća i vlade Republike Austrije u konsolidaciji (odgađanju) glavnice jugoslovenskog duga, koji prema Austriji dospijeva za plaćanje u vremenu od 1. januara ove godine do 15. maja iduće godine. Pregovori su završeni potpisivanjem usaglašenog zapisnika, prema kojem će biti odobren kredit za refinansiranje u ukupnom iznosu 916 miliona austrijskih šilinga.

MEĐUNARODNI KOLOKVIJUM „SAVREMENI MARKSIZAM I SOCIJALIZAM“ U KUMROVCU

TEMA - SUBJEKTIVNE SNAGE

KUMROVEC, 25. oktobra (Tanjug) — U Političkoj školi SKJ „Josip Broz Tito“ u Kumrovcu u nedjelju 27. oktobra počinje trodnevni međunarodni kolokvijum „Savremeni marksizam i socijalizam“.

U okviru skupa, u čijem radu učestvuju dvadeset domaćih i inostranih naučnika, održaće se i okrugli sto čija je tema „Subjektivne snage socijalizma“.

U radu skupa učestvovali će predstavnici marksističkih centara iz svih republika i pokrajina i polaznici jedanaeste generacije jednogodišnjeg programa Političke škole SKJ „Josip Broz Tito“ u Kumrovcu.

SARAJEVO

UMRO GENERAL—MAJOR STANIMIR PETROVIĆ

SARAJEVO, 25. oktobra (Tanjug) — Poslije duge i teške bolesti, danas je u Vojnoj bolnici u Sarajevu, u 50. godini preminuo general-major Stanimir Petrović, pomoćnik komandanta Sarajevske armijske oblasti.

Ovaj istaknuti vojni rukovodilac, u proteklih više od trideset godina rada, obavljao je veoma odgovorne dužnosti u jedinicama, ustanovama i komandama Jugoslovenske narodne armije i dao značajan doprinos borbenoj izgradnji i jačanju moralno-političkog jedinstva naših oružanih snaga, razvoju koncepcije opštenarodne odbrane i društvene samozaštite.

Sahrana će se obaviti u subotu 26. oktobra na Novom gradskom groblju Bare u Sarajevu, a komemorativna sjednica održaće se sutra u 10 sati u sarajevskom Domu JNA.

OD DOPISNIKA TANJUGA

KULTURA NESVRSTANIH ZEMALJA

SA MEĐUNARODNOG SIMPOZIJUMA „UMJETNOST I RAZVOJ“

Prožimanje kultura i civilizacija

● *Bogatstvo nesvrstanih i drugih zemalja u razvoju je u njihovoj ravnopravnosti, u razgranatom spektru kultura i umjetnosti ● Na toj raznovrsnosti treba da gradimo jedinstvo akcije i saradnje*

Mariko iz Malija, koji je naglasio da su kolonizovani afrički narodi dugo gledali ne samo kako se eksploatišu njihova prirodna bogatstva, već i kako je njihova kultura gažena i potiskivana.

- Projekti razvoja, valjda za to što su ih najčešće sačinjavali strani eksperti ili domaći, obrazovani u evropskim školama, davali su malo mjesta ulozi kulture u obrazovanju i mobilizaciji naroda za akciju razvoja. Dugosu projekti razvoja sastavljani a da se nije vodilo računa o društveno-političkom sistemu, nije se razmišljalo o međuljudskim odnosima, kulturnim aspektima koji služe kao osnova ravnopravnosti zajednice.

Učesnici Simpozijuma „Umjetnost i razvoj“

U Titogradu je od 21. do 25. oktobra održan Međunarodni simpozijum „Umjetnost i razvoj“ na kome je učestvovalo 26 predstavnika nesvrstanih zemalja. Ovaj naučni skup je organizovala Galerija umjetnosti nesvrstanih zemalja „Josip Broz Tito“ u saradnji sa UNESCO-om.

Galerija nesvrstanih već se afirmisala kao institucija od neprocjenjivog značaja za kulturno komuniciranje naše zemlje sa svijetom.

Pozdravljajući učesnike međunarodnog simpozijuma „Umjetnost i razvoj“, Dr Brankov Soškic, predsjednik Predstavništva SR Crne Gore, izrazio je zadovoljstvo što su se okupili pod krovom Galerije koja nosi ime Josipa Broza Tita - čovjeka koji je budućnost međunarodne zajednice vidio upravo u ovakvom radu, susretanju ljudi i civilizacija, kultura i stvaralaštva, bez podjele na velike i male, bogate i siromašne, duge i kratke tradicije, metropole i provincije. Ova galerija je zajednički dom svih nesvrstanih zemalja i svih naroda koji kroz nesvrstanost grade svoju budućnost i budućnost čovječanstva, svih koji žele da umjetnost i kultura, ta tako vrijedna ostvarenja duha, učine zajedničkom baštinom svijeta.

PERSPEKTIVA SIROMAŠNIH

— U „trećem svijetu“ je antička proslava još dio savremenog iskustva - istakao je poznati vajar iz Indije Handogopal. Ona živi u načinu na koji sagledavamo, činimo i shvatamo stvari. Međutim, kako napreduje tehnološki i institucionalni razvoj, naše tradicionalne navike sve više postaju neravnopravne u odnosu na savremene potrebe i metodologiju. Uzimajući u obzir da je polovina našeg stanovništva iznad granice siromaštva nemamo drugog izbora nego da racionalizujemo aktivnosti radi veće produktivnosti.

Na simpozijumu „Umjetnost i razvoj“ razmijenjena su mišljenja o mogućnostima obogaćivanja kulturne saradnje i unapređenja položaja umjetnosti i kulture nesvrstanih i drugih zemalja u razvoju u međunarodnim odnosima.

Poštovati kulturni identitet

Tema simpozijuma - odnos između umjetnosti i razvoja, izuzetno je aktuelno i važno pitanje međunarodnog života, ako imamo u vidu, posebno u ovom trenutku, složenost problema razvoja, njegove politike, ekonomske, kulturne i druge komponente.

Svaka nacionalna kultura, kako je istaknuto, uzima iz kulture drugih zemalja ono što je najvrednije, obogaćujući tako svoju kulturnu baštinu. Važno je pri tome da svaka nacionalna kultura prihvata te vrijednosti po sopstvenoj volji, bez nametanja i pritiska. Treba čuvati i poštovati kulturni identitet svakog naroda i kulturni pluralizam kao izraz autohtonosti kulture. Tako najveća dostignuća u kulturnom i umjetničkom stvaralaštvu svojim estetskim vrijednostima i idejnom opredjeljenošću postaju svojina svih naroda. Ravnopravnost u uslovima sve veće povezanosti kulture i naroda jedini je put da se prevaziđe podjela na velike i male kulture, na metropole i periferiju, da se izbjegne hijerarhija koju su nametnuli neki kulturni modeli. U međunarodnoj kulturnoj saradnji treba podržati afirmaciju kulturnog identiteta, kulturni pluralizam, komunikacije različitih kultura, demokratizaciju kulture, kao pravo i obavezu svakog društva da stvara, koristi i širi kulturne vrijednosti.

Vlasto Stamenković, zamjenik direktora Saveznog zavoda za međunarodnu naučnu, prosvjetno-kulturnu i tehničku saradnju, naglasio je da su zemlje u razvoju danas suočene sa velikim brojem dilema i mnogim svakodnevnim čisto egzistencijalnim problemima. One svaka za sebe ali i sve zajedno, traže odgovore na mnoga pitanja, a prije svega kako da mobilišu stanovništvo na najoptimalniji razvoj. Kako da stvore materijalnu osnovu za svoju nadgradnju; kako da razviju sopstveni odgovarajući obrazovni sistem, izgrade svoju kulturnu politiku i institucionalnu mrežu - sve u cilju slobodnog društvenog i duhovnog razvoja, kao i političke nezavisnosti.

Ostaci kolonijalne kulture

O kulturnoj dimenziji razvoja u Africi i osobnosti koje ga prate govorio je Ibrahim

Mariko je zatim rekao:

- Analogno ekonomiji, afričke kulture su trpjele i trpe utjecaj kultura razvijenih zemalja, koje raspolazu velikim sredstvima za obezbjeđenje njihove difuzije. Radio i tv kanali, bioskopske sale... sve je to preplavljeno stranim kulturnim elementima. Biblioteke, dokumentacioni i kulturni centri punisu djela i revija koje vrlo malo govore o afričkim problemima. Osim toga, škole, instituti i af-

UMJETNOST NESVRSTANIH

U likovnoj djelatnosti u periodu 1970-1980. ostvareno je 77 prezentacija naše likovne umjetnosti u zemljama u razvoju. Za posljednjih pet godina održane su 52 jugoslovenske izložbe u 29 zemalja u razvoju, a učestvovali smo na deset međunarodnih likovnih manifestacija u zemljama u razvoju. Za posljednjih pet godina u Jugoslaviji je održano 48 izložbi iz 20 zemalja u razvoju, a na međunarodnim likovnim manifestacijama u Jugoslaviji, u istom periodu, učestvovalo je svojim radovima preko 270 umjetnika iz 38 zemalja u razvoju. Istovremeno je u radu naših likovnih kolonija učestvovalo oko 40 umjetnika iz 18 zemalja.

U periodu 1970/80. godine u zemljama u razvoju prodato je 509 jugoslovenskih filmova, a održano je 65 tzv. dana li nedjelja naših filmova u zemljama u razvoju. Istovremeno, za našu bioskopsku mrežu otkupljeno je 130 filmova iz tih zemalja.

rički univerziteti imaju programa koji su preslikani sa programa evropskih zemalja. Elita obrazovana u takvim uslovima često je nosilac strane kulture i ima tendenciju da je privileguje na štetu vlastite kulture.

Ravnopravnost i saradnja

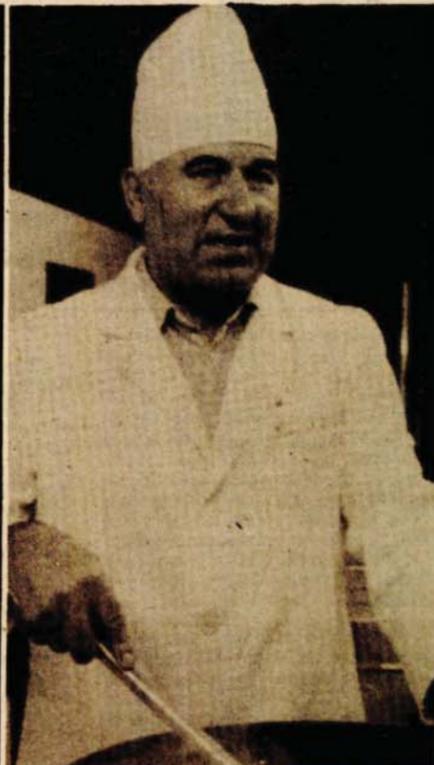
Izuzetnu pažnju privuklo je zanimljivo saopštenje dr Radoslava Josimovića, profesora na Filološkom fakultetu u Beogradu, koji je govorio o temi: „Duh sinteza u shvatanjima Oto Bihalji Merina“. Naglasio je da za Bihaljiju, kao i za mnoge integralne humaniste, svjetska umjetnost nije u antitezi „Istok“ ili „Zapad“ nego u sintezi ravnopravnih kultura raznih naroda. Tako su se civilizacije od starog Egipta do drevne Indije ulivale u tokove i podsticale evropske, univerzalne i humanističke duhove. Bihalji nam sugestivno ilustruje razvojnu liniju duhovnih pregnuća u mnogim zemljama svijeta kroz kojese provlači, kao duboko ljudska ideja o mogućem ostvarenju jednog jedinstvenog i humanijeg svijeta.

Na ovom zanimljivom simpozijumu jednoglasno je konstatovano da su nesvrstane zemlje i one u razvoju u prilici da svijetu pruže svoju viziju kulturnog razvoja i svoju filozofiju razvoja u uslovima pluralizma, ali i primjere ravnopravne saradnje - sve u duhu Opšte deklaracije o pravima čovjeka.

Slobodan VUKOVIĆ

Susreti na radnom mjestu

Majstor starog kova

Majstor Tomo Đodo: loš odnos prema radu meni ne sjeda u glavu!

● *Ili: kako pronaći sebe u jednom važnom poslu gdje se ne radi sa mašinama nego sa ljudima?*

Živjeti sa kuhinjom i za kuhinju, sred šerpi, oklagija i varjača, sred mirisnih začina i opojnih isparenja sa štednjaka, i s vječitom opasnošću da nešto ne zagori, da nešto ne ispadne prekiselo, da nešto drugo ne bude preslano, ili neslano, ili previše tvrdo, ili rovito, ili splasnuto... Ko bi izabrao danas, pri kraju stoljeća, takav posao, osim domaćica po nuždi, i ljubitelja dobrogijela?

Oko šest stotina zaposlenih u UNIS-ovoj Valjaonici hladnovaljane trake veoma dobro zna da postoji i takav čovjek: Tomo Đodo šef kuhinje restorana društvene ishrane, odgovoran za svako od onih osam jela koliko svaki dan stoji na izboru zaposlenima ovog kolektiva. Zanesen svakako nije, ali je duboko predan poslu koji obavlja.

- Bijaše to 1953. kada sam, u Jablanici, o trošku „Hidrogradnje“, morao poći na kurs. Uspio sam da sretno prodem kroz sve tajne kuvarske vještine, da savladam sve brojne recepte i dođem do diplome. Pokazao sam tako, da su bili u pravu drugovi koji su me u ovaj posao usmjerili, i to sam daljim radom stalno potvrđivao.

Dalja kuvarska karijera ovog majstora svog posla tekla je ovako: deset godina potvrđivanja u „Hidrogradnji“, šest godina daljeg dokazivanja na poslu šefa kuhinje u „Cajavecu“, četiri i po godine u „Vrbasu“, te napokon, već osam godina u Valjaonici. Koliko je ljudi za to vrijeme nahranio, ni on sam ne zna, a teško je to nakon svih godina rada i znati.

- U velikoj kuhinji, kao što je ova, posao mora da se obavlja zajednički. Stoga sam, u svim kolektivima gdje sam radio insistirao na principu: svi za jednog, jedan za sve! Pošto u kuhinji uglavnom rade žene, često se dogodi da na posao ne dođe po pet-šest njih. Zaposleni, međutim, ovo ne smiju da osjete, i posao se završava na vrijeme kao da rade svih deset!

Po mišljenju Tome Đode, kuhinjski posao nije mnogo cijenjen, ali je veoma težak i nadasve - odgovoran: radiš sa ljudima, ne sa strojevima, i bojiš sesvega-i bolesti, i da se negdje ne pojavi nečistoća, i da nijestiglo staro meso, i da nije užegla mast... A ljudi su, opet, različiti: neko boluje od visokog tlaka, drugi od šćecera, treći je na dijeti, a kuvar mora tako da sprema jela da svakog zadovolji.

- A šta se sve u ovoj kuhinji sprema? Pa, to je osam do dvanaest vrsta jela. Naša je norma hiljadu dvjesto do hiljadu trista jela dnevno. Vrste jela zavise od namirnica koje se nađu na tržištu: ako stigne svježe povrće, recimo kelj, mora ići nešto jače meso, i slično ovdje se sve stalno uskladuje i mijenja, posao je i inače dosta dinamičan. A što pitate za kulinarske tajne - mislim da i nema takvih tajni, osim možda jedne: stalna i neprekidna pažnja da bi se dobio kvalitet koji ljude zadovoljava.

Majstor Tomo je u svim kuhinjama gdje je do sada radio za svoj posao nagrađivan, ali u UNIS-u, veli, ponajmanje: jednom prilikom dobio je deset dana boravka u Igalu. Pa, ipak, on je zadovoljan i kaže: pare su prolazne, a kad ti stalno hvale kuhinju, onda stalno i znaš da nešto vrijediš. Čovjek mora stalno da radi - a ne samo ponekad.

A kad se povede riječ o radu, majstor dodaje: ja sam radnik starinskog kova, odgajan u strogoj disciplini: nekad se za najmanju sitnicu mogao dobiti otkaz. I u ovoj kuhinji ne dopuštam da mi se saradnici izvlače: kao, mala im plata - pa ne mogu da rade. Plata jeste mala, u redu: kuvari bi trebalo da zarađuju bolje, a takođe i sav personal. Ali, nerad nije nikakav način da se do boljeg dohotka dođe, i to mi nikako ne sjeda u glavu: kako može da se stvara tako loš odnos prema hljebu koji se zarađuje!?

D. SOČANSKI

Govat iz prijateljskih nesvrstanih zemalja razgledaju eksponate u Galeriji nesvrstanih „Josip Broz Tito“

Edo Blaha

Small Đumišić

Anto Lipovac

Vjekoslav Golubović

Stipe Pavleka

Žarko Perduv

Franjo Bajić

Ekonomske krize, nezvanog i neprijatnog gosta, u tome se svi slažemo, treba se što prije riješiti. Njoj se, po logici stvari, pridružuje i politička i lijepo su se odomacile u našem društvu. Tog se bremena nije ni lako ni jednostavno riješiti. Uostalom, sve umne i učene glave u našoj zemlji bave se tim pitanjima, pa ipak...

Javnosti je poznato šta o putevima izlaska iz krize misle naučnici, političari, organi, forumi... Tim se bave i najširi slojevi društva, ali je eho njihovih razmišljanja manje poznat.

Zbog toga smo o svim ovim pitanjima razgovarali sa radnicima banjalučkog „Jelšingrada“, kroz čije fabričke kapije ekonomska kriza teško promiče. Prepreka krizi u ovom kolektivu nije samo današnji, već i sav dugogodišnji rad i red.

Sagovornike nećemo posebno predstavljati. Njihov „osobeni znak“ je da su svi odreda nosioci Ordena rada i mnogih drugih društvenih priznanja.

kreditima koje ne može vratiti, kaže Edo Blaha.

- I, da se zapiše ovo: Nekada smo primali i 70 ili 80 odsto plate, ali nikada nismo bili u gubitku. Zna se da godinama ostvarujemo izuzetno dobre finansijske rezultate, ali nam ni na kraj pameti nije bilo da gradimo velelepne upravne zgrade i kabinete svojim rukovodiocima. Proizvodnja je uvijek bila preča - kaže jedan od najstarijih Stipe Pavleka.

- Meni je dobra i ovakva kancelarija u kojoj radim, ali zar je našem ruštvu potrebno da gradi velelepne palače kao što su neke

ka. Iz krize se neće moći najednput, nego stopu po stopu, ali obrnutim redom poteza u odnosu na vrijeme kada smo iz vještačkog blagostanja došli u besparicu. Nije

velika pamet reći da treba više rada i reda. Treba znati kako se do toga može doći. Mi u „Jelšingradu“ kao i u mnogim drugim kolektivima u Jugoslaviji imamo tradiciju rada i na tome treba istrajavati. Neki ljudi čitav život rukovode mijenjajući

radne sredine ali tako da se nikad i ne primaknu proizvodnji, pa samim tim i stvarnom životu - kaže Franjo Bajić.

S livcima i metalcima „Jelšingrada“ o društvenoj stvarnosti, radu, predstojecim izborima, kongresima...

RADNICI,

KORAK NAPRIJED!

RAD I SAMO RAD

Na prvi pogled ovaj međunaslov ima „aromu“ fraze. U mnogim sredinama bi to tako i zvučalo. U „Jelšingradu“ ni govora. Kičma „Jelšingradovog“ organizma je rad. Upravo ono što je društvo pomalo smetnulo s uma, a čemu se mora vraćati.

Anto Lipovac je bio šampion Jugoslavije u livarstvu i najbolji metalac Jugoslavije, a nikad nije bio na naslovnoj strani u novinama.

- Mislim da se rad u našem društvu nedovoljno cijeni. Ovi golobradl sportisti jesu talentovani i mnogi od njih vrijedni, mladi ljudi, ali su precijenjeni. Stalno se slikaju u novinama, uvijek su na ekranu. Imaju prevelika primanja, stanove, kuće i mnoge druge pogodnosti.

Ako se neko od njih povrijedi, nacija pati, a hiljade ljudi radi uz visoke peći, u rudnicima a o njima se obično govori prigodnim datumima i to biranim riječima tako da se ne može ni vidjeti da je to težak posao. Sportiste sam uzeo za primjer, a mnogo ih je koji žive od radničkog dinara.

Metalci jedan drugom pomažu u radu i razgovoru.

- Možda ja griješim, ali mislim da je u našem društvu bolje živjeti onako zna lijepo pričati nego dobro raditi.

Za ovih 37 godina, koliko sam u „Jelšingradu“, ne mogu kazati da mi je loše kao majstoru u proizvodnji, jer mi ovdje godinama mjerimo ljude prema radu, kaže Small Đumišić.

- Prve poslijeratne godine „Jelšingrad“ je imao samo 200 radnika. Danas nas je bezmalo četiri i po hiljade. Dvije livnice i četiri tvornice mašinogradnje proizvodi 24.000 tona čeličnog liva i alatnih mašina. Više od 40 odsto proizvodnje izvozimo. Ovaj kolektiv ni sada, a ni ranije nije posezao za

zgrade SIZ-ova u Banjaluci a da ne govorimo i o nekim još raskošnijim u većim centrima. Sada nam se ispostavlja zamašan račun za tako nerazumne poteze. A, evo kod nas Livnica radi četvorbrigadnim sistemom. Ovdje u TAS-u radi se u tri smjene i vrlo često subotom i nedjeljom. I ljudi i mašine daju maksimalno, a te velelepne palače zaključavaju se u 15 sati. Niko, kao

- Htjeli mi to priznati ili ne kadrovska politika je još uvijek daleko od radnog čovjeka. Toliko se u nekim slučajevima insistira baš na kriterijumima kao da oni koji, u stvari, biraju nisu svjesni normi koje se moraju poštovati u kadrovskoj politici.

Mislím da je prijedlog za liste za više kandidata u predstojecim izborima dobar. Ali, kada ti se kaže, primjera radi, da je to žena, te i te nacionalnosti, stručnosti, godina i tako dalje - nemaš stvarnu mogućnost izbora. Jedino slika nedostaje. Zbog uvažavanja svih tih kriterijuma desi se da se izabere nesposoban čovjek, pa ispaštamo svi - kaže Žarko Perduv.

- Kod izbora na čelna mjesta kako u privredi tako i čitavom društvu pravi se veliki propust jer se gotovo uopšte ne vodi računa o tome šta je čovjek ranije radio i kakve je rezultate postigao. Ispada najpreče na kakvim je funkcijama ranije bio. Ne smije izbor na rukovodeće mjesto biti uhlebljenje. Tako se i dešava da na ta mjesta dolaze ljudi koji nisu osjetili bilo radničke klase, kaže Golubović.

KONGRESI I OČEKIVANJA

Novinska stranica je tijesna za sve ono što su livci i metalci rekli, pa stoga pomenimo još samo njihova očekivanja od predstojecih kongresa.

Blaha: Jasno moramo reći ko može povući razvoj društva naprijed. Siguran sam da su to samo oni kolektivi koji su dosadašnjim radom ostvarivali dobre rezultate, a budući rad utemeljili na kvalitetnim programima sigurnom tržištu, izvanjskoj orijentaciji i izgrađenom kultu rada.

Pavleka: Pobrkao se kod nas rad i nerad. Očekujem da se nađe mehanizam koji će razvrtati, jasno reći ko je radnik, a ko neradnik.

RUŽNO JE ČUTI

Nacionalizam je velika nevolja. Čuješ na sve strane da se o tome govori. Među nama radnicima, siguran sam, toga nema. I ružno je čuti da se o tome govori. Pa, ljudi moji toliko krvi je proliveno, toliko života dato za slobodu, bratstvo i jedinstvo a sada bi neko opet da zavada, da dijeli ljude. Ne bih ja na to ni trošio riječi, toliko je ružno da o tome ne treba govoriti, kaže Small Đumišić. I još nešto, zabranio bih im da se dopisuju kroz novine, imamo mi i pametnijih stvari o kojima treba pričati i pisati

da i ne misli o amortizaciji, grijanju i ostalim troškovima. I niko te ne pita koliko ćeš izdvojiti za pojedini SIZ, kaže Vjekoslav Golubović.

RADNI LJUDI I KADROVSKA POLITIKA

- Kriza nije došla preko noći. Godinama ljudi govore da se malo radi, mnogo troši, a to nije dugovje-

- Šampion Jugoslavije livac Anto Lipovac nikad nije bio na naslovnoj strani novina
- Još je bolje znati lijepo pričati nego raditi
- Jedan od zadataka predstojecih kongresa je da vrate poljuljani ugled radu
- Nacionalizam je toliko ružna pojava da je o njemu ružno i pričati
- Za radničku klasu Jugoslavije ne postoje granice

Đumišić: Sad je nekako postalo najpreče pitanje ko smo i od koga smo postali, a ja mislim da se tome mora stati ukraj i vidjeti šta i kako dalje raditi, radi nas ali i ove omladine koja od nas mnogo očekuje.

Golubović: Moramo biti jedinstveni, kao društvo, i znati šta hoćemo. Sada hoćemo sve isvašta, a za sve to nismo kadri. Onaj ko stvara dohodak morao bi o njemu i odlučivati. Sada to nije tako. Prvo se podmiri svi ostali pa tek onda, onim što preostane, onaj ko je to i stvorio. Jasno se mora kazati da je zarada prvi i osnovni motiv rada.

Bajić: Najjače kadrove u privredi, jer sada nije tako. Mnogi sposobni i vrijedni ljudi sjede na pogrešnim mjestima. Da zlo bude veće svojim uticajem omogućavaju da neke institucije, objektivno manje važne za društvo, postanu moćnije od udruženog rada.

Perduv: Znam posigurno u „Jelšingradu“, a i u drugim kolektivima, bilo je teškoća iz kojih se izlazilo radom i odricanjem, ali svih bez izuzetaka. To bi mogao biti uspješan recept za društvo, ali sa vođecim ljudima na čelu.

Lipovac: Dijeljenje društva jesve očiglednije i sve se više osjeća. A to ne bi smjelo biti tako. Kod nas nije. Naše društvo livaca je posjetilo i drugovalo sa livcima iz Subotice, Kraljeva, Nikšića, Titograda, Ravni na Koroškem. Za radničku klasu Jugoslavije ne postoje granice...

SAMO PRIČA

Gotovo da nema iole ozbiljnijeg radnog skupa ili dogovora a da se ne kaže da privredu treba rasteretiti. Odgovorno tvrdim - od toga u praksi nema ništa. Da se o privredi malo vodi računa, svjedoči i primjer: u baraku koja nije valjala Opštinskom sudu morali smo useliti svoje službe razvoja, kaže Vjekoslav Golubović.

Anton KASIPOVIĆ
Branislav BOŽIĆ
Snimio: Rastko OSTOJIĆ

STARI ZANATI

U drvetu stvara „sve što zamisli“!

Osmanova kosišta

Sari zanati polako izumiru. Nađe se još poneko, ali sve rjeđe, da drhtavom rukom obrađuje materijal i tako od zaborava čuva bogatstvo oblika satkanih u tkanini, drvetu, metalu, glini, porcelanu...

O starim majstorima ispletene su legende. O njima govore pjesme. Priče se prenose s koljena na koljeno, a ipak ih je sve manje.

Danas je prava rijetkost sreći dobrog majstora, zanatliju.

U Mrceljima, selu udaljenom dvadesetak kilometara od Velike Kladuše, živi Osman Selezmanagić. Rođen je 1914. godine. Tu je proveo vijek, među brdima, obrađujući zemlju, tešku i kamenitu, ali ne i nezahvalnu. Pravilo je: koliko joj daš, toliko ćeš i dobiti od nje.

A u Osmanovom djetinjstvu svi ti poslovi obavljani su uglavnom ručno, pa su korišćene brojne alatke. To ga je podstaklo da neke od njih i sam napravi.

— E, nekad je to bilo sasvim drugačije — pripovijeda Osman. — Ustanem prije zore, otokujem kosu, pa na livadu. Nas po deset i više. Oni brusevi zvone, pjesma se čuje, strnokos „puca“. U podne malo odmorimo, pa nanovo. I tako sve dok sunce ne zade i rosa počne da pada. Iako iz dana u dan. A ja sam to volio ništa mi draže nego kad se toga sjetim. Iz ljubavi prema livadama i kosišbi, zimi kad zaspe snijeg, naložim peć da se usija, sjednem uz anji i pravim kosišta. I tako više od pedeset godina. Svake zime napravim najmanje stotinu kosišta, nuda ih pravim i ljeti, ali rjeđe. Pored toga pravim i vile, grabulje, sepete, razne držalice. Nešto za rad, a malo i za ukras.

Osmanova priča je duga i zanimljiva. Iz nje zrači neka neobična toplina, pa se pričini da je tek kročio iz orošene livade. Susreti s njim su bliski i srdačni, nadasve jednostavni.

Ovaj sedamdesetogodišnjak, iako pod teretom godina, redovno obilazi sajmove Cazina, Bužima, Bosanske Krupe, Velike Kladuše i drugih mjesta regije. I kao da kosištima od javorovog i trešnjevog drveta prkosi vremenu.

Ruka djeda Osmana se ne predaje. Svaki dan kosišta je sve više, za ukras ili za kosišbu, svejedno je.

M. PILIPOVIĆ

U KOLEKTIVU „MILIONERA“ - TVORNICI SAS

Zadarsko privredno čudo

Panorama Zadra

Posljednjih nekoliko godina jedan zadarski radni kolektiv je izbio u prvi plan: O tvornici specijalnih alata SAS pisalo se i pisalo, ali se ni do danas nije stvorilo opšte mišljenje. Kako uopšte govoriti o kolektivu u kome će do kraja ove godine prosječan lični dohodak 250 zaposlenih dosegnuti 120 hiljada dinara (12 starih miliona) i u kome kafe-kuvarica mjesečno primi 70 hiljada dinara, više nego većina jugoslavenskih profesora univerziteta.

Inflacija im ne može ništa

Ovakvo poređenje će neke odmah asociirati na „politiku jednakih stomaka“, kako je moderno krstiti borbu za pravedniju raspodjelu i izjednačene uslove poslovanja o kojima se, konačno, počelo govoriti.

SAS ostvaruje ogroman prihod. Njegovi specijalni alati za proizvodnju drugih alata, koje vršni stručnjaci

ci proizvode u rekordnim rokovima i to veoma kvalitetno, odlično prolaze na inostranom tržištu. Izvoze gotovo cijelu godišnju proizvodnju, a pozitivne kursne razlike čine im više od petine zamašnog prihoda. Kako su od početka imali mnogo para, a uz to i promućurne i okretne stručnjake, sjetili su se da nabavljaju materijale i sirovine unaprijed i uvijek ih imaju za godinu-godinu i po na lageru. Tako im, i pored visoke inflacije, neprestano padaju troškovi poslovanja. Tome svakako doprinosi i okretnost SAS-ovih stručnjaka u zamjeni uvoznih, domaćim materijalima, što im je prepolovilo neophodan uvoz.

Kad se sve stavke u godišnjem bilansu SAS-a sabere, dobije se para da svakom „mozak stane“, a samo od sredstava akumulacije godišnje bi se mogle napraviti još dvije i po takve fabrike. Nađe se tu novaca i za ostale, a SAS je prije nekoliko godina počeo udruživanje s turističkom privredom. Ovaj izbor nije slučajno-turizam može obezbijediti neophodne devize, a SAS ima para, pa daje kredite za izgradnju marina, naselja, razvoj flote... Vraća mu se to sa kamatom od 10 do 15 odsto, pa u njegovom godišnjem prihodu ovaj interes učestvuje sa 3 odsto.

Zimnica u kuću

Iako sve izgleda ružičasto, većina posjetilaca se u lijepom i urednom krugu ove tvornice osjeća tjeskobno. Bilo je tako isa grupom jugoslavenskih novinara koji su za vrijeme oktobarske turneje po Hrvatskoj, na studijskom putovanju koje je organizovalo vijeće sindikata Hrvatske, posjetili SAS. Dan ranije družili su se sa radnicima zagrebačke „Croatie“ i karlovačkog „Josipa Kraša“, slušali o njihovim uspjesima i problemima, razgovarali o zimnici i socijalnim kartama, pa poslije toga došli u SAS! Šale radi, pod utiskom dileme hrvatskih sindikalista da li svima treba odobriti kredite za zimnicu i da li za te kredite mogu da se kupuju i šunke, neko upita kako s tim stvari stoje u SAS-u. Odgovor je kratak i jasan. Svi su mogli da biraju da li će zimnicu kupiti na kredit na šest, sedam, osam ili deset mjeseci, a sve nabavljeno im je dostavljeno ravno kući. Zaključak ovdje je počeo komunizam!

Na konferenciji za štampu u restoranu društvene ishrane u kojem su novinari počašćeni pravom gozdom (trebalo je samo vidjeti kupe s voćem iznesene poslije kompletnog menija hotela de-lux kategorije) prisutni su svi rukovodioci upravnih i samoupravnih organa, ali govori samo direktor Stanislav Antić. On je nepušač, pa nijednom radniku, a ni gostu, nije dozvoljeno da puši. Izbijaju čak i čarke, ali posjetici su ipak pristojni, pa otrpe i odu do toaleta da zapale (bar su se sjetili školskih dana). Antić borbu protiv pušača pravda borbom za produktivnost rada, jer je izračunao da cigareta dnevno „pojede“ više od jednog i po sata uz stroj. I pored beskompromisnog stava „glave kuće“ njegovi potčinjeni, pa čak i funkcioneri zadarskog Vijeća sindikata, često i bez pravog povoda, bučno odobravaju direktorove riječi i aplaudiraju.

Iritirani ulazimo u polemiku s jednim sindikalnim funkcionerom iz Zadra. Interesuje nas kako čovjek iz Sindikata čiji članovi prosječno mjesečno zarađuju 36.800 dinara i u kome upravo štrajkuju prosvjetni radnici čije su kovertne još tanje, može tako da likuje u ovom zatvorenom i samo sebi okrenutom kolektivu. Saznanje da je njegov lični dohodak veći od ovog kafe-kuvarice (priznao je osam

● Izgledaju isto kao i ostali radnici, piju kafe na radnom mjestu, ali ne smiju da puše i moraju svaki dan kvallitetno da rade osam sati. To su radnici SAS-a koje svakog prvog u mjesecu čeka koverat sa prosječno dvanaest starih miliona. No, u Zadar zbog toga ne treba seliti. Još je to mlad kolektiv, a nema u planu da se širi, jer je postigao optimalnu organizaciju i tako je konkurentan na svjetskom tržištu, za koje, uglavnom, radi

starih miliona) donekle razjašnjava stvar, mada je jedna rečenica direktora Antića bila još indikativnija. Reče čovjek da se, tek prošle godine uspio radosiljati zadarskih funkcionera koji su se bunili zbog toga što „SAS-u dobro ide“.

Neće da se širi

Kada smo dolazili u fabriku, upitamo jednu pr olaznicu za put. Ona reče:

— A, u taj bunker idete? Pitajte ih što ne prime ove silne školovane mlade ljude. Bilo bi kod njih dobro za sve.

SAS neće da se širi. Ono, primili su sada na obuku 150 mladića. Plaćaju ih i uče, a dogodine će im sagraditi fabriku i dati im je — pa neka plivaju kako znaju i umiju. Neće to biti novi OOUR, nego sasvim samostalna, od SAS-a neovisna tvornica. Kažu, za fabrike kao SAS ni u svijetu se ne uzima više radne snage, a oni moraju biti konkurentni van granica.

U SAS-u se kunu u disciplinu i organizaciju rada. To je sada već uigran tim visokih stručnjaka i vjerovatno je i u tome dio uspjeha. Nedisciplina se kažnjava udarom po džepu, a narod je dobro rekao — „para vrti gdje burgija neće“. Nema normi, ali je vrijeme svetinja. Postoji pet platnih razreda, a dobar majstor može biti u višem nego što je inženjer. Razlika među razredima je 12.000 dinara, pa se baš ne isplati praviti izgrede. Direktor daje ovdje „žute“ i „crvene kartone“ i teško onom ko ih zasluži. USAS-u se ne može dogoditi da se radnik prema direktoru ponaša kao fudbaler prema sudiji, pa je ova paralela, čak, sarkastična.

Neko uzdiše: „Da nam je još SAS—ova“. Ne bi bilo loše, no čini se da su u SAS-u zaboravili da je i njima neko omogućio da stvore svoj kolektiv. Stalno pominju neku ledinu sa koje su počeli, a ne sjećamo se da se grupa stručnjaka i radnika sastala, sagradila fabriku i kupila mašine. Njima je, jednostavno, društvo u ruke dalo proizvodnju koja se isplati i onisu to iskoristili. A, to da rade više i mnogo bolje nego ostali, da vrijede četiri puta više od prosječnog jugoslavenskog radnika nije tačno. Njihove moderne mašine rade mnogo toga za njih. Novinari su u SAS-ovim pogonima mogli da pričaju sa radnicima, dok dan prije u Tvornici obuće „Josip Kraš“ obućari nisu mogli dići glave s posla ni da se pozdrave s gostima. Prave dobre cipele, ali one nemaju cijenu kao ovi alati, pa su im i lični dohoci mnogo manji.

Možda se ne treba izjašnjavati ni za SAS ni protiv njega, ali vrijedi pomenuti da gotovo niko od prisutnih novinara, i pored lijepo časti, nije zaželio ni minut više od planiranog vremena da ostane iza kapije. Valjalo je izići iz kruga Fabrike i odmah se osjetio svjež, morsk miris.

Svetlana ŠILJEGOVIĆ

Zanat se ne ostavlja lako

● Enes Dizdar iz Kotor-Varoša već više od pet decenija obavlja brijački posao

Šezdeset sedmogodišnji Enes Dizdar ubraja se među najstarije zanatlije u kotorvaroškoj komuni. On skoro pet decenija obavlja brijački posao u starom dijelu grada. Otac ga je daleke 1933. godine odveo na zanat i kod majstora Ahmeta Imamovića, gdje je nakon trogodišnjeg naukovanja izvjesno vrijeme radio, a zatim otvorio vlastitu brijačnicu. Od tada počinje njegovo drugovanje sa makazama i britvom. Iako je prije sedam godina otišao u penziju, Enes i dalje navraća u radnju da usluži svoje mušterije. Jer, kako u razgovoru reče, zanat se ne ostavlja tako lako. Pogotovo kada se ima u vidu da se broj zanatlija ove struke ne povećava. Zdravlje ga dobro služi, pa ne namjerava u skorije vrijeme da ostavi radnju.

U razgovoru nam Enes kaže da je prije nekoliko decenija u „Staroj čaršiji“ radio veći broj zanatskih radnji. Bili su tu pored zanatlija i brojni trgovci. Zanatske radnje bile su poredane oko prostranog trga na kojem se prodavalo žito. Posebno je bilo živo u birtijama, ali se ipak nije toliko pilo kao danas. Inače, brijači su imali svoje redovne mušterije. U brijačnicama se vodila nadugo rasprava o čaršijskim dogodovštinama.

Enes nam je dugo pričao o svojim drugovanjima sa ljudima, od kojih mnogi nisu više u životu. Raduje ga što su preduzete mjere za sanaciju oštećenih zanatskih radnji. Bila bi mu želja da se i u njegovoj radnji nastavi brijački zanat.

D. KEREZOVIĆ

I danas na usluzi mušterijama: Enes Dizdar ispred svoje radnje

SA LAĐARIMA NA SAVI

Dio
bosansko-
gradiške
flotile

Od Jasenovca do Orašja Savom i priključnim vodotocima plovi riječna flota bosanskogradiške „Save“. Blizu 150 lađara, od zapovjednika do mornara, strojara i bager-majstora, petnaest dana ne silazi sa broda, baveći se tada proizvodnjom šljunka i regulacijom plovno put. Još prije trinaest godina bila je to mala flota, koja već šestu godinu u plovi na gotovo novim plovilima domaće proizvodnje. Brodovi čudnih naziva, koji ne kazuju mnogo o navikama ljudi i poslu kojeg se teško odredi.

Ko zavoli prvi val, teško se skida, kažu brodarci, lađari koji čuvaju tradiciju. Neobična je to skupina ljudi okupljenih u radnu jedinicu „Plovni put“, odraslih uglavnom kraj vode, čije čuđi dobro znaju i pamte, sukobljavajući se svakodnevno sa njenim tokom i sporazumijevajući se, uglavnom, radio-vezom. Jedina je to prava bosanskohercegovačka flota na Savi (a postoji takođe na Neretvi), čiji pripadnici poštuju etiku posla u kome praktično i nema romantike.

Lađar je poseban čovjek, kažu. Zimus led, sada suša, kakva se ne pamti u posljednjih 150 godina, sigurno će uticati na plan. Opet će se raditi noću, smatraju lađari, pominjući karavan ukotvljen na Savi, na Visokoj Gredi, koji zbog niskog vodostaja ne može da krene dalje.

Od mornara do brodovođe

Sve je počelo na Savi još šezdesetih godina, kada je mali bager eksploatisao šljunak, oko stotinu kubika na sat. A u godinama prije toga brodarci su Savom prevozili klade, drva, kamen.

Preteče današnje flote su stari šlepovi „Gig“, „Psunj“ i „Štuka“ kao i oni davno već rashodovani i isječeni (kao stara „Dinda“ ili ih upravo čeka takva sudbina (kao Galaska“, „Lubina“, „Ljevcanica“).

Radni vijek ovih novih refulera je od trideset do pedeset godina.

Danas flota ima dvanaest plovnih jedinica, a u radnoj jedinici zaposleno je više od dvije stotine radnika, kaže Savo Gluvić, rukovodilac radne jedinice „Plovni put“.

Flotu čine dva refulerna bagera, čamci, platforme, jedan vedričarski bager, elevator, šest samohotki i dva tegljača. Dvije su tehnologije proizvodnje šljunka — klasična i savremena. Sve je tu relativno novo: plovila i mehanizacija u sastavu flote nabavljeni su od 1977. do 1980. godine. Objekti su domaće proizvodnje, a za samo jedan remont neophodno je odvojiti dvadeset miliona dinara. U gubicima, kaže Gluvić, dosad nisu bili. A planom proizvodnje predviđeno je da se iz Save izvadi i na tržište isporuču milion i dvije stotine hiljada kubika materijala u ovoj godini.

— Zaposlio sam se 1972. godine kao mornar i stalno bio na vodi do prošle godine, od kada radim kao rukovodilac karavana — kaže Nijaz Trešnjčić. — Bio sam na staroj „Dindi koja je rashodovana i isječena. I prošao taj redovni put „šegrtovanja“, od pripravnika, pa dok nisam u Zagrebu, u Sekretarijatu za saobraćaj i veze, položio ispit. Rado bih se opet vratio na brod.

Plovimo na jednom od novih plovila, brodu „Oštrelj“, grđenom prije šest godina u novosadskom „Brodogradilištu“. Posada mlada, još nije prekaljena. Ovog prijepodneva idemo na utovar šljunka, nizvodno od Bosanske Gradiške. Brzina 15 kilometara na sat.

Kad se zavoli prvi val

Motori se ne gase

— Vodostaj je nizak i plovidba veoma otežana — žali se zapovjednik — brodovođa Jovo Grabež dok okrećemo kormilo. On kaže:

— Ja sam navigator i organizator posla. Sadašnja posada „Oštrelja“ rođena je uglavnom kraj vode. Većina ovih ljudi živi u blizini Bosanske Gradiške. Iako se za lađare kaže da su uglavnom „Jugoslavija u malom“ — ima nas iz Brčkog, Novog Sada, Apatina, iz cijele zemlje. Ja sam, recimo, iz Gornjeg Ribnika. Inače, godišnje izvadimo iz vode 280.000 kubika. Rad je terenski, čujemo se radio-vezom, tako da su okupljanja rijetka. Mašine se ne gase, lađa radi i 24 sata, u smjenama, da bi se ispunio plan.

Sava je postala kao kanal, odmahuju brodarci, sjećajući se lijepih trenutaka na vodi. Ribese neće lađari odrediti, bez obzira na propise, i ne može se odviknuti od ribarenja i mreže. Radi se u smjenama, petnaest dana neprekidno na vodi, tako da se pogonski motori ne gase. Uveliko se razmišlja o zajedničkom radio-kanalu tj. jedinstvenoj frekvenciji radio-veze, čime bi se u vrijeme magle otklonila mogućnost sudara, a istovremeno omogućio kontakt i razgovor sa drugim flotama, naročito sa lađarima iz Hrvatske, sa kojima se najčešće i sreću.

— Od petnaest jugoslovenskih flota — napominje Savo Gluvić — naša je po broju zaposlenih osma, negdje u sredini. U prednjoj smo grupi po osnovnim rezultatima u sklopu riječnog brodarstva, a po kapacitetu u proizvodnji materijala iz vodotoka četvrti u Jugoslaviji.

Stjepan Knežević lađar je od 1972. godine. On kaže: — Radio sam prvo na „Gvozdu“, bio na Dunavu. U početku radilo se bez slobodnog dana, a danas smo u prednosti. Kada je zima, odlazimo u zimovnik, ostaje samo dežurni na brodu. Strojari Žilvko Matraković radi taj posao već jedanaest godina. Radio je na bagerima i tegljačima, pamti drukčije uslove rada. — Odrastao sam na vodi. Zima je nadanje za led, a kad je magla, ne vrijeme i led — najteže je navigatoru.

Magla i led

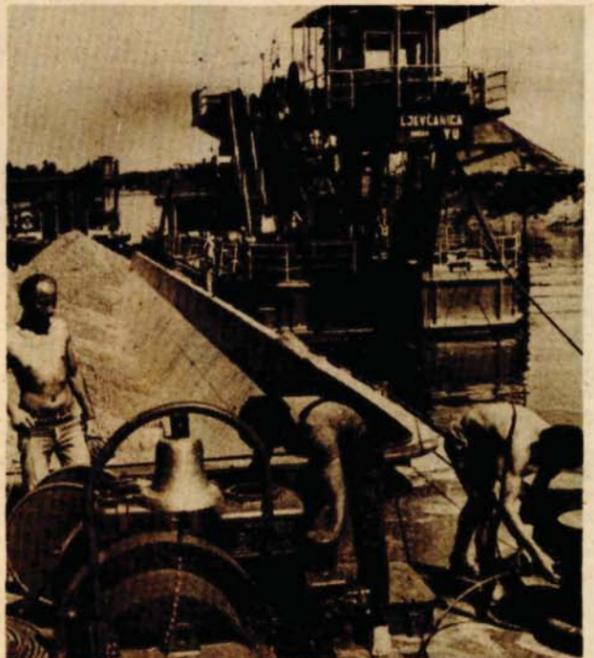
Još je dosta nevolja koje čekaju svakodnevno lađare. Za strojare, vode postrojenja, to je i led, gašenje motora, kvarovi, nasukivanje. Najljepše je kad je sve ispravno — jer ne može se krenuti ako sidro i kormilo nisu u redu, kažu. Strojari, bager-majstor i kapetan su isti po rangu. Zapovjednik može i iskrcati

● Jedina bosanskohercegovačka flota na Savi, sastavljena od stotinu i pedeset lađara, od zapovjednika do mornara, petnaest dana ne silazi sa broda

mornara ako ne radi kako treba. A bude i toga, iako se dužnosti moraju obaviti. Povreda na radu nema, iako zbog magle može doći i do sudara.

— Od priča o relativno dobrim primanjima lađara nema ništa. Sve zavisi od lokacije. Sve je uslovljeno normativima, a nama nije važno gdje treba da idemo. Ipak, ako dobro krene, brodovođa zaradi najviše do 75.000 dinara, a primalo se 170 odsto dohodka.

Brodarska knjižica je neophodna za svakog člana posade, ostali se računaju kao slijepi putnici. Evo još nekih podataka. „Oštrelj“ za sat i po obavi ciklus utovar-istovar, a za pola sata utovari se 30 do 60 metara 250 kubika šljunka. Zatim se čisti

Posada „Ljevcanice“ na uobičajenom zadatku

pumpa prazne cijevi i kroz cijevi reguliše gdje će se bacati materijal.

Posljednjih jesenjih dana mogla svakodnevno otežava brodarima posao. Staro zvono za maglu više se i ne koristi, postoje radari. Za rad na brodu u toku petnaestodnevnog boravka — praznika nema. Čuveni riblji paprikaši pečenice i ostalo ostaju za lijepo vrijeme i vedrije noći kad se razvesele uz zvuke harmonike.

Lađari svakodnevno pogledom mjere obalu i vodostaj, poznaju svaki od sedam punktova, znaju međusobne nevolje. A i prvi val se ne zaboravlja.

Jagoda PRNJA

PRIMJERI SOLIDARNOSTI

„Prohodala“ zahvaljujući susjedima

Na Ukrinskom Lugu u Mjesnoj zajednici Štrpci živi u već dotrajaloj kući Ljubica Mazalica (55), žena koja je od svoje treće godine života paralizovana. Sav njen osjećaj zapokret ostao je samo u rukama, uz čiju pomoć i uspijeva da se pokreće. Ipak, i pored sve volje, ova žena nije u stanju da se brine sama o sebi, pa su u prnjavorskom SIZ-u za socijalnu zaštitu prinuđeni da traže rješenja kako da se pomogne ovoj ženi.

Bilo je pokušaja da se pronađe neko od rodbine ko bi vodio brigu o njoj, ali je takva kombinacija otpala, jer je ustanovljeno da Ljubica od bližnje rodbine nema nikoga. Rješenje je ipak nađeno. Naime, Ljubica Dujaković, domaćica iz Štrbaca, prihvatila se obaveze da vodi brigu o Ljubici Mazalici uz naknadu od 6300

dinara mjesečno, koju isplaćuje SIZ za socijalnu zaštitu u Prnjavoru. Treba takođe reći da ni Ljubičine komšije nisu sjedile skrštenih ruku. Svojoj susjetki oni su kupili motorna invalidska kolica tako da ona više ne brine kako da se prebaci do ljekara u Prnjavoru.

Izgledalo je da je Ljubica riješila sve svoje brige, ali se ubrzo pojavio novi problem — stan. Naime, komisija za stambena pitanja u OOUR „Vučijak“ u Prnjavoru predložila je da se kompleks starih stambenih zgrada (u jednoj od njih živi i Ljubica Mazalica), koje su vlasništvo „Vučijaka“, zbog dotrajalosti da poruše.

I šta sada? — U pomenutom stambenom bloku dugi niz godina žive domaćinstva koja nemaju stanarskog prava i oni će se evakuisati, kao i ona domaćinstva

Vjeruje u ljude: Ljubica Mazalica

„Prohodala“ zahvaljujući susjedima

koja i imaju stanarsko pravo u tim zgradama, s tim da te ljude nećemo ostaviti na milost i nemilost, nego ćemo pokušati da pronađemo zajedničko rješenje — rekao nam je direktor OOUR-a „Vučijak“ Slobodan Vukojičić.

Medu stanarima, koji posjeduju rješenja za stan u tim zgradama, je i Ljubica Mazalica, za koju nam u „Vučijaku“ rekoše da ipak ima nade da se za nju adaptira jedan od stanova i time riješi problem.

Da li će se ova obećanja na kraju i obistinuti, pokazaće vrijeme. Ipak, svi su izgledi da će u „Vučijaku“ održati obećanje, jer solidarnost prnjavorskih radnih kolektiva nikada do sada nije dolazila u pitanje pa vjerujemo da neće ni sada. U to vjeruje i Ljubica Mazalica, paralizovana žena sa Ukrinskog Luga.

D. ČOLIĆ

Grad mrtvih

● *I danas, četiri decenije od oslobođenja zloglasnog logora Jasenovac, koji se prostirao na blizu 210 kvadratnih kilometara, istraživači otkrivaju nove masovne grobnice. Šta se ovdje čini da Jasenovac ostane vječita pouka i opomena?*

Simbol života - tu gdje je harala smrt

Koliko je ljudi u Jasenovcu umoreno, to će vjerovatno ostati vječna nepoznanica. Ustaše su, zapravo, u zadnjim časovima svoje strahovlade, u nastojanju da pred budućim naraštajima prikriju svoje grozno djelo, porušili i popalili sve što je moglo da se sruši izgori. Ono malo što je, pak, ostalo neko je brzopletu dokrajčio s lica zemlje. Po tome je, vjerovatno, jedinstven primjer u Evropi. Za trajnu opomenu i podsjećanje sačuvana su sva poznata fašistička mučilišta, osim Jasenovca - Osvjenčim (Aušvic), Dahau, Buhenvald, Mauthausen, Treblinka, Belgen-Belzen... No, kako reče Njegoš, „mrtvu glavu ne diže iz groba, nit' prekova bistra džerferdara...“

Znaće se puna istina

I ovo je što je sačuvano od nekadašnjeg sistema jasenovačkih logora smrti, koji su se prostirali na objema Šavim obalama, rječito govori o vremenu pomračenog uma i duha vladalaca tzv. Nezavisne Države Hrvatske. Četiri ratne godine, na 14 poznatih stratišta, smrt je ovdje žnjela prebogatu žetvu. Nije otuda čudno što je bivši zatočenik Milko Rifer, u svojoj knjizi „Grad mrtvih“, tadašnji Jasenovac označio kao „pakao, krematorij, klaonicu, živu grobnicu, najveći grad Hrvatske, velegrad smrti...“ Kame, maljevi, kuršumi, omče, krečane... Pišilijeve peći i mutne Savine vode odnijeli su, po zvaničnoj statistici, u „Ciglanu“, „Kožari“, „Lančari“, Krapju, Ušćici, Broćicama, Mlaku, Jahlanu, Medustrugovima, Gredanima, Bistrici, Staroj Gradiški i Gradini više od 700.000 života. A nije bilo presudno da li je neko Srbin, Hrvat, Musliman, Rom, Slovenac ili Jevrej, da li je imao 7177 godina, da li je bio žensko ili muško, da li je bio tamne ili svijetle puti, da li je znao ili ne zbog čega mora da umre... Dovoljno je bilo da se, u

skladu s Pavelićevim „zakonskim odredbama“, označi kao „nepoćudan“, pa da mu se „dosudi“ smrt.

Još krajem 1942, kada se moglo samo naslućivati kakve su razmjere ustaškog zločina, partizanski novinar Nikica Pavlič zabilježio je izjave sedmorice izbjeglih iz tog pakla. Ono što su ispričali Gabrijel Vinter, Dušan Čulum, Josip Hirsberger, Đorđe Prodanović, Mirko Unterberger, Simo Kotur, Anton Dajč i Branko Pjevalčić, a Pavlič objelodanio u „Jasenovačkom logoru-iskazi zatočenika“, prevazilazilo je granice najbolesnije mašte. „Ustaški krvnici - zapisao je rezignirano Pavlič - postali su krvaviji od svojih učitelja iz Rima i Berlina“. Zatim poručio: „Znaće se puna istina o jasenovačkim zločinima i nijedan zločinac, nijedan krvnik, neće moći izbjeci osvete naroda...“

Traganje za istinom

Kustos jasenovačkog Spomen-područja Stanko Čosić objašnjava: „Mi, ustvari, traganje za istinom. Nedavno smo otkrili ostatke masovne grobnice kod sela Košutarice, nedaleko od Gradine. Zna se da je samo u Gradini sahranjeno 366.000 žrtava. Kažem „ostaci“, jer vjerovatno je dio groblja odnijela Sava. Pronašli smo kosti, nakit, ostatke odjeće i obuće. To upućuje na zaključak da je likvidacija izvršena bez „prethodne priprave“, pred kraj NDH, na brzinu, bez uobičajene premetačine i pljačke.“

Direktor Spomen-područja Ana Požar kaže da je mnogo urađeno na istraživanju, obilježavanju i prezentaciji ustaških zločina nad pripadnicima svih naših naroda i narodnosti, ali da još veći dio posla valja završiti.

-Pored uređenja spomen-kompleksa u samom Jasenovcu, izvršeno je vazdušno, fotogrametrijsko snimanje cijelog područja bivših logora, načinjena je njihova skica i maketa, prikupljena su brojna svjedočenja bivših zatvorenika, izdato je nekoliko knjiga, snimljena su dva dokumentarna filma koje prikazujemo posjetiocima iz zemlje i inostranstva. Od 1968, kada je počelo evidentiranje, do danas smo zabilježili blizu 3,7 miliona posjetilaca, ali je stvarna brojka sigurno veća - priča ona.

Treba, istine radi, napomenuti da bivša logorska pruga postepeno propada, da još nije obilježena „istočna kapija“ kroz koju se 22. aprila 1945, probila šačica polumrtvih logoraša, a da jedini autentični sačuvani objekt, bivšu „Kožaru“, za magacin koristi Poljoprivredni kombinat „Braća Rađenović“ iz Novske, da na tzv. Ciganskom groblju, gdje je likvidirano oko 40.000 Roma i drugih, stoji samo skromna spomen-ploča, da logor Broćice ničim nije obilježen, da su neka groblja neoznačena, često podložna plavljenju...“

-U decembru 1983, potpisali su predstavnici SRH i SRBiH društveni dogovor o ovom spomen-području, ali je, na žalost, do sada nedovoljno urađeno. Zbog proceduralno-pravnih prepreka, naša ustanova ni do danas nije registrovana kod Okružnog privrednog suda u Zagrebu. Stoga je Savjet Spomen-područja predložio da Sabor SRH i Skupština SR BiH donesu istovjetne zakone o Spomen-području Jasenovac, kojim bi se konačno razriješila njegova zakonska „nelegalnost“. Dodala bih da se u okviru veliko istraživačkog projekta SUBNOR-a Jugoslavije o stradanjima Jugoslovena u minulom ratu, radi monografija „Jasenovac“ i da taj posao dobro napreduje - precizirala je direktorica Požar.

Vrijeme, zna se, uvijek radi u korist zaborava. A drug Tito nam je davno zavjštao: Jasenovac - da se ne zaboravi!

Jovan BABIĆ

Muke po Mati i bijelom luku

● *U Staševici, selu naprednih ratara i povrtara, gdje su se opredijelili za robnu proizvodnju bijelog luka i izgradnju fabrike za preradu ovog artikla, koji nalazi sve širu primjenu u ishrani i farmaceutskoj industriji*

Sredina oktobra na jadranskoj obali skoro da se ne razlikuje od početka ljeta. Sunce pripreklo, kamen se užario, čela znojna. Samo što nema turista i gužve kao na početku sezone odmora. Ali gužve, one radne, zaista napretek. Uvjerava nas u to i Jozo Batinović, sekretar OSSRN opštine Kardeljevo, kod kojeg se nadosmo po zadatku da nam pomogne pri odlasku do Zaostroga gdje je već bjesnio povelik požar. I dok razgovaramo o vatrenoj stihiji, koje, na sreću, ove godine nije bilo na području opštine, u kancelariju ulazi prosjed, osrednjih godina seljak, koji uz uobičajen pozdrav „s nogu“ kaže: - Pobogu pomozite, propadamo! Pet mi tona luka stoji u zemlji. Propa i ono što san uložila!

Razgovor je trajao kratko. Posmatramo i mislimo, kako je teško biti proizvođač, kako je gorak proizvodni rad i hljeb. Seljak odlazi, a nama sve nejasno.

-Ha, jes' bogati... Ima bilog luka dvistotona neotkupljena, ali šta im ja, ili bilo ko drugi može pomoći! - govori naš domaćin, i odmah uzorava: - Pišite o tome. O tom prokletom bilom luku kojeg ima za bacanje. Otiđite u Staševicu pa ćete vidit'.

SELO NAPREDNIH POVRTARA

I, zaista, odustajemo od Zaostroga i upućujemo se u Staševicu, jer je tema nesvakodnevna. Riječ je, dakle, o bijelom luku, onom koji se nekad uzimao kao lijek, pa zatim kao začim, a danas je bez njega nezamisliva prehrambena industrija ili farmacija. Za samo desetak minuta stižemo u Staševicu, mjesnu zajednicu sa 1460 stanovnika. I svi se, vjerovali ili ne, od najmlađeg do najstarijeg, bave proizvodnjom bijelog luka. Kažu tradicionalno, uzgajajući pri tom ponešto grožđa, kozu-dvije i malo povrća. Jer, ovdje drugo ništa ne može ni uspijevati-uvjerava nas jedan mještanin, istovremeno nam pokazujući zadržnu zgradu.

Tražimo direktora i upoznajemo Mirka Matejka, ekonomistu, koji je na čelu zadruge od njenog osnivanja prije tri godine. Odmah najavljujemo temu razgovora, a on će kao kroz šalu:

-Pišaćete o mukama po Mati i bijelom luku, je l'... Znate, mene zovu Mate, po prezimenu. Potvrđujemo i zbog kratkoće vremena počinjemo razgovor.

-Jeste, istina je da smo do sada otkupili samo 70 tona bijelog luka i da ga kod poljoprivrednika ima preko 200 tona - obrazlaže direktor Matejka. - Ali, nadamo se ipak nekom rješenju, iako će zalata mnogo luka ostati u zemlji, jer ga nema računa vaditi i nositi po zelenim pljacama. Znate, cijena je od 140-170 dinara po kilogramu, a to je da seljak samo plati benzin.

Ništa neobično, slično je i sa mnogim drugim poljoprivrednim kulturama širom naše zemlje, pa zašto tako ne bi bilo i sa bijelim lukom-uključujemo se u razgovor, želeći time sagovorniku reći da ništa novo nismo saznali. Ali...

-Znate, treba istaći da će dosta bijelog luka propasti, kritika će pasti na zadrugu, ali pišite vi o ovome... Pišite o novoj fabrici za preradu bijelog luka, jedinoj u našoj zemlji - odgovara naš sagovornik.

To je zaista novina! O čemu je riječ? -Ovdje se radi o fabrici za koju je ideja potekla od ovdšnjih 80 udruženih i 250 poljoprivrednika-kooperanata. Izrađena je projektna dokumentacija, prema kojoj se investicionu vrijednost procjenjuje na 145 miliona dinara. Po pola obezbjeđuje Zadruga i integralni projekat razvoja agrokompleska Zajednice opština Splita. Čak je i tehnologija potpuno obezbjeđena, zahvaljujući disertaciji Mije Sućura iz Beograda. Prikupili smo i ponude za izvođenje radova, ali je zbog nekih sitnica još sve u zastoju.

LUK U TUBI

A sirovine, osnova normalnog rada fabrike? - pitamo. - Sve je istraženo. Na ovom se području proizvede preko 600 tona bijelog luka, taman za puni kapacitet fabrike. U prvoj fazi bi trebalo našem tržištu da isporučujemo ovaj koristan artikl u tubama, koji se može koristiti i kao ukusan namaz, zatim u domaćinstvu kao začim, a u drugoj, višoj fazi bismo proizvodili za farmaceutsku industriju. Sve bi to obavljalo oko sedamdeset radnika u dvije smjene - zaključuje naš sagovornik.

Zaključujemo i mi: dovoljno je da se javnosti predoči još jedna novina, i to prvi put ovakva. Bijeli luk uskoro u tubi i već zamišljamo reklamni spot: „Na putovanju, u vrijeme odmora-svuda i u svakoj prilici - namaz od bijelog luka Fabrike „Blokovka“ - Staševica kod Kardeljeva.“

Zanimljivo, zar ne! Zaista samo nepredvidivo. Lako upadamo u krize, iz njih opet teško izlazimo. Ideju o fabrici ovdašnji su poljoprivrednici shvatili kao već gotovu i proizveli „češnjaka“ kao da pogoni rade punom parom. A sada, eto, dođoše u nimalo zgodan položaj. Stete nisu toliko važne, koliko gubljenje povjerenja, što se nanašim prostorima toliko puta dokazalo. Ali, dokazujemo i da hvatamo korak sa razvijenim svijetom-bićemo jedina zemlja na Balkanu koja će prerađivati bijeli luk i prodavati ga domaćim i stranim turistima širom jadranske obale kao izuzetan, pikantni namaz pri polasku na plažu. A fabrika će, vjerovatno, gotovo sigurno, proraditi iz godinu-dvije. A dotle, ovu novinu trebaprihvatiti i shvatiti kao dio nauke, kao dio truda i želje da se postignu više faze proizvodnje i podignu na nivo svjetskih uzansi. Tada nam neće trebati upozorenja: šta, koliko i kako proizvoditi za svjetsko tržište. A do luka u tubi, treba dakle, malo strpljenja.

Dragan KISIN

KAMEROM U DRVNOJ INDUSTRIJI PODGRADCI

Klada kao eksponat

Ova mamut-klada usječena je na kozarskom području Crna rijeka, od jedne lipe stare više do 300 godina, i dovezena u krug Drvne industrije u Gornje Podgradce da ovdje bude svojevrsni izložbeni eksponat povodom 130-godišnjice osnivanja ove, prve parne pilane u BiH.

Pored klade skupilo se rijetko društvence, na našoj slici slijeva: Minja Nikolić (glumica iz Zagreba), Stevo Matijašević (tehnički rukovodilac DI G. Podgradci Mile Vajkić (šef saobraćaja ove DI), (Reihan Demirdžić (glumac iz Sarajeva), Nada Pani (glumica iz Sarajeva) i Vaso Bijelić (direktor DI G. Podgradci). Glumci su svratili u ovo slavljeničko gornjopodgradačko preduzeće, da im budu prvi čestitari za 130-godišnjicu! Tom prilikom je svojim izuzetnim čestitcima Vaso Bijelić ukratko ispričao istoriju ove pilane:

-Ova lipa kladurina smještena je na vagonetu tzv. „gip“ s kojim se nekad davno prevozila drva grada s Kozaredo Bosanske Gradiške, na stovarište Leštat. Uz „gip“ sačuvani su segmenti nekadašnjih šina po kojima je vozilo indust-

rijski „Čiro“. Do pojave „Čire“ drvo se transportovalo vodenim putem: klade bi se položile u rječicu Vrbašku, a zatim bi se podizala ustava; kad bi ustava nakupila dosta vode, tada bi je razrušili i drvo je jedno vrijeme putovalo prema stovarištu. Bilo je, međutim, potrebno da se

nekoliko puta gradi i ruši ustava, kako bi drvo došlo do obale Save. Danas su taj mukotrpan posao zamijenili savremeni kamioni šleper koji razvoze drvo direktno do potrošača.

Tekst i snimak M. ZURL

DIJALOZI

TOME MOMIROVSKI,
revolucionar i književnik

Sa slobodom došla je ljepota

Prozni i dramski pisac, esejista i kritičar, istaknuti makedonski društveno-politički radnik **Tome Momirovski**, prvoborac, nosilac „Partizanske spomenice 1941“, godine rođen je 1927. godine. Objavio je tridesetak knjiga, od kojih pominjemo romane: „Grešna nedjelja“, „Godine nesanica“, „Akcijski“, „Mladi brijestovi“, zatim zbirke priča „Korači“, „Nespokoj“, „Tragovi“, putopisna proza „Streha i pijesak“, monografske studije „Tito“, „Tito i kultura“, „Kultura, kulturne vrijednosti i omladina“, „Samoupravni preobražaj kulture u SR Makedoniji“ i „Kultura i prostor“.

Poznatesu mu i drame „Uspeće“, „Ohridska Talija“, „Balada o besmrtnom“, a bavi se i sociologijom kulture i kulturologijom.

Razgovarali smo sa Momirovskim o njegovom stvaralaštvu, međuknjiževnom poznavanju u Jugoslaviji, ratnom angažmanu i odlikama društveno-političkog angažovanja pisca

● Šta nam možete kazati o temi narodnoslobodilačke borbe u našoj literaturi kao učesnik rata i književnik? — pitamo ga na početku razgovora

Rat kao inspiracija

— Za mene je revolucija jedan neomeđeni prostor. I revolucija i literatura imaju svoj alibi i dodiruju se na onoj tački gdje se izražava maksimalna ljubav prema čovjeku, jer i jedna i druga su posvete ljubavi prema čovjeku i tamo gdje one identifikuju tu ljubav, ta slojevitost, tu su te dodirne tačke revolucije i literature. Ne postoji revolucija zbog poezije niti literatura zbog revolucije, to je jedno prelamanje raznovrsnih polivalentnih vrijednosti koje se ukrštaju u tim tačkama, tim plastovima ljudskosti. Sa slobodom u nas došla je naša ljepota i kako, onda, književnost da je ne osjeti i izrazi bilo u uzročištu, bilo u njenoj ostvarenosti?!

● Za mene je revolucija jedan neomeđeni prostor. I revolucija i literatura imaju svoj alibi i dodiruju se na onoj tački gdje se izražava maksimalna ljubav prema čovjeku. Jer, i jedna i druga su posvete ljubavi čovjeku.

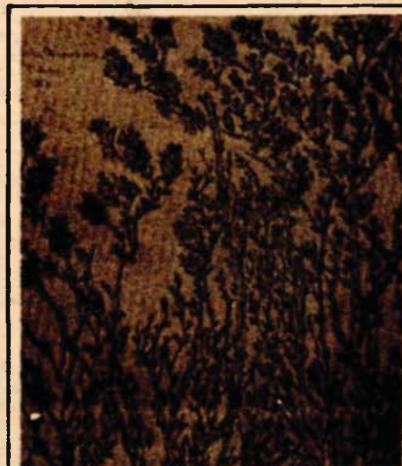
● Koliko ste Vi kao pisac okupljeni tom tematikom rata u svom stvaralaštvu?

— Tematika rata i revolucije je kod mene, u mojoj literaturi, zastupljena u više od polovine mog književnog opusa. Zapravo, ja sam s tom tematikom počeo pisati i realističku i literaturu koja se služi simbolima kao nečim najsvrshodnijim u literaturi s određenom vremenskom distancom. Smatrao sam da je ta vremenska distanca od rata naovamo i te kako neophodna u smislu zrelijeg sagledanja rata i revolucije. Mene, kada je riječ o tematici rata i revolucije, prije svega interesuju oni prostori, oni motivi, između moralnog opredjeljenja za revoluciju i zašto smo se opredijelili za revoluciju. Suština i vrijednost naše revolucije, čini se, je upravo u tom moralnom opredjeljenju naših boraca i naroda uopšte. Tako je u jednoj svojoj priči („Vojnik bez regrutnog poziva“) upravo se bavim time, kako ja sa četvoricom svojih drugova, sve šesnaestogodišnjaci, iz ilegalstva prelazimo u odred. Revoluciju ne smijemo shvatiti kao nešto što je bilo, veličanstveno što se desilo, nego je moramo gledati u kontinuitetu naših revolucionarnih kretanja i opredjeljenja, kao nešto trajno, kao ljudsku širinu, ali i konstruktivan odnos prema ljudima.

Između estetike i besmisla

● Otkud onda, po vašem mišljenju, da se poslije četrdeset godina od rata događaju i u literaturi ekscenosti, pojavom nekih čudnovatih djela, kakve oružanoj revoluciji mogu samo da škode?

— Revolucija je uvijek imala neprijatelja, kako ekskluzivne tako i ove nove, moderne. Mi

T. Momirovski — pisac koji se i danas nadahnjuje događajima iz vremena rata

se nalazimo u izvjesnoj krizi, kako ekonomskoj, materijalnoj uopšte, tako i moralnoj i upravo u tome sada, ponegdje, dozvoljavamo da se u ime estetike plasiraju određene gluposti, besmislenosti, da se javlja čudnovat dualizam koji ne stizemo suzbijati i iskorjenjivati. Te protivurječnosti, bilo kao koketerija ili mediokritetstvo, govore o jednoj ozbiljnoj estetsko-idejnoj krizi iz koje se negira revolucija, širi mržnja među ljudima, afirmišu nacionalizmi i tako redom. Mislim da je poremećen sistem vrijednosti u nas, pa prema tome napuštaju se i neke izvorne vrijednosti i kriteriji revolucije, a što može biti

izuzetno opasno. Stoji i činjenica da nikada prava umjetnost nije bila ispunjena mržnjom, nije bila protiv progressa, protiv čovjeka. Prava je umjetnost uvijek u funkciji ljudskosti i revolucionarnosti.

Čovjek i ljubav

● Šta je to u vašoj literaturi vaša prepoznatljivost?

— Mislim da sam dijelom na ovo pitanje odgovorio govoreći o mom tematskom opredjeljenju za tematiku NOB—a i revolucije, a isto je i u drugoj mojoj literaturi, na prvom mjestu mi je interes za čovjeka, čovjek s prvim licem jednine. Problem čovjeka je, zapravo, moj, problem moje literature. Čovjek i ljubav, to je ta moja prepoznatljivost. Nikada nisam težio za crno-bijelim, za patetikom, nego se uvijek u literaturi direktno obraćam čovjeku, tragam za njim za njegovim dilemama. Ja sam, u stvari, kako mi to neko i prigovori, angažovani pesimista: ja vjerujem u čovjeka, ali potajno i uvijek istražujem njegove protivurječnosti, dileme, njegove sudare, muke, teškoće.

● Angažovani ste i kao društveno-politički radnik. Šta to znači za pisca?

— Takva mi je bila projekcija; još kao đak, dječake, postao sam skojevac i netom komunist, a imao sam tu sreću da su me vaspitali komunisti u to vrijeme kakvi su Stif Naumov, Mirče Acev, Mite Bogoevski, Lazar Koliševski, Kiro Gligorov i drugi. Onda, tu je vrijeme opredjeljenja za revoluciju u samoj oružanoj revoluciji, te poslijeratna izgradnja kao neophodnost tog angažmana. Bio sam republički sekretar za kulturu, član CK SKJ, član CK SK Makedonije, član IO Savezne konferencije SSRN, obavljao mnoge odgovorne funkcije a da mi to kao piscu nikada nije smetalo. Naprotiv, sve mi je to i te kako mnogo značilo u spoznajom smislu, tako su me prihvatili i tako me i danas prihvataju, kada još obavljam značajne funkcije

R. PRERADOVIĆ

KNJIŽEVNOST — MOST MEĐU NARODIMA

Nedžad Zekerija: Prevedeno sve što je značajnije

Jezik nije barijera

— Književnost turske narodnosti u nas, kako bilježe vrijedni hroničari, počinje negdje u 15. vijeku i to u Skoplju, gdje je i bilo žarište velikog broja pjesnika a od njih je najpoznatiji bio Ishak Čelebi. I, to ne samo u Skoplju već i u Prištini, Prizrenu, Bitolju, a u 16. i 17. vijeku i u Bosni mnogo je pjesnika pisalo turskim jezikom i iza njih je ostalo mnogo vrijednih djela. Između dva rata ističe se Hadži Omer Lutvi iz Prizrena, koji je bio oduševljen Lenjinom i oktobarskom revolucijom. U ratu i revoluciji pjevao je Šeh Sadetin iz Skoplja, a odmah poslije oslobođenja štampaju se i prve knjige. Prvi je objavio knjigu Enver Tuzdu, koji je još 1933. godine pisao turskim jezikom. Zvezdani trenutak i turske književnosti i turske narodnosti je pojava lista „Birik“ (Jedinstvo) — 24. 12. 1944. godine, u kojem se književnim radovima javljaju: Šukri Rama, Mustafa Karahasan i Husein Sulejman.

Kakva je situacija danas?

— Danas Turaka u Jugoslaviji u Makedoniji i na Kosovu ima ukupno oko 120.000 žitelja. Imaju dva lista na svom jeziku „Birik“ (Jedinstvo), „Tan“ (Staze), tri časopisa za djecu „Sević“ (Radost), „Tomurđik“ (Pupoljak) i „Kuš“ (Ptica), kao i dva književna časopisa „Šesler“ (Glasovi) i „Cevren“ (Horizont). Oko četrdesetak ljudi danas aktivno pišu i objavljuju na turskom jeziku, a jedan dio objavljuje svoje knjige i u Turskoj.

— Mišljenja sam da i u nas, a i u Turskoj, književnost turske narodnosti nema ono mjesto koje zaslužuje po svojim estetskim i umjetničkim vrednotama. Kad se bude prevela sva značajnija djela pisaca turske narodnosti na jezike jugoslovenskih naroda i naša književnost biće bogatija. Ovdje, apelujem i na antologičare i proze i poezija kao i na one koje se bave stvaralaštvom za djecu da povedu računa i o djelima pisaca turske narodnosti.

— Vi ste najpoznatiji prevodilac koji je preveo mnoštvo knjiga sa jezika jugoslovenskih naroda na turski jezik. Kažite nam nešto o toj vrsti svoga rada?

— Neko više, a neko manje, pisci turske narodnosti su se svojim prevodima odužili jugoslovenskim književnostima. Pisci

Sa Nedžad Zekerijom piscem i prevodiocem, čovjekom koji je praktično ambasador naše književnosti u Turskoj, lako živi i radi u Skoplju

ovoga jezičkog područja prihvatili su jugoslovensku književnost kao svoju. Prevedena su skoro sva značajnija djela književnosti svih naroda i narodnosti na turski jezik, a većina njih i objavljene u Turskoj. Zahvaljujući ovom poduhvatu jugoslovenska književnost je izuzetno cijenjena u Turskoj i tamo Ivo Andrića i Mešu Selimovića smatraju svojim piscima. Osim pojedinačnih djela u Turskoj je štampano i pet antologija i proze i poezije, djela jugoslovenskih naroda. Čitalačka publika u Turskoj je oduševljena raznolikošću jugoslovenske literarne proizvodnje a posebno im je bliska književnost Bosne i Hercegovine i turski kritičari smatraju da ima mnogo zajedničkog i po istorijskoj i po tematskoj cjelini, pa se pored Andrića i Selimovića, Čamil Sijarić, Izet Sjarilić, i Zijla Dizdarević čitaju praktično kao turski pisci.

— Vi odlično saradujete i sa piscima iz Bosanske krajine. Koje ste do sada prevodili?

— Možda su moji drugovi više uradili za bosanskohercegovačku literaturu, a ja sam nenamjerno i neznajući, vjerovatno, najviše preveo ljudi koji su rođeni ili žive u Bosanskoj krajini. Preveo sam i objavio u listovima i časopisima pojedina ostvarenja Branka Ćopića, Mladena Oljaja, Skendera Kulenovića, Irfana Horzovića, Ranka Risojevića, Dragana Kulundžića, Ismeta Bekrića, Stevana Tonlića, Kemala Coce, Stanka Reklite, Zorice Turjačanin, Miljka Šindića, Enise Osmančević — Ćurić, Muhidina Šarića...

N. GUZIJAN

PRIČA GLASA „NIKICA PAVLIĆ“

Zeljcir HASIĆ

Pljusak

(Otkupljeno na konkursu „Glas“ i Odbora Kočičevog zbora)

N ikada kao tog kasnog ljetnjeg jutra nije Fahrudin Begić bio tako siguran da je sjećanje privilegija usamljenosti. Prethodne večeri ga je boljelo u sljepoočnicama, potmulo i dosadno; ali, primorao je sebe da ne uzme tablete za umirenje, legao je ranije misleći da će mu, kao uvijek do tada kad je uspijevao spavanjem zamijeniti tabletu, san donijeti okrepnu, da će se probuditi bez pritiska bola u sljepoočnicama. Bilo je tako jednostavno uzeti tabletu koja bi vjerovatno pomogla, smanjila bi bol svojom djelatnošću, ili bi sugestijom, jer uzeo je tako jaku tabletu, odagnao bol; ali nije ju uzeo baš zbog toga što je tako često posezao za njom, mrzio je tablete iskreno i ubjedeno, kao što čovjek već mrzi ono od čega je ovisan. San se mnogo puta pokazao kao dobar lijek protiv glavobolje.

Probudila ga je kiša na prozorskom oknu. Uzglavlje mu je bilo ispod samog prozora i dobovanje kapi postaklu bilo je dovoljno glasno da ga otrgne iz privednog sna. Ležao je u tami sobe i osluškivao kišu, činilo mu se da kišne kapi umjesto po staklu dobjuju po njegovom čelu i izazivaju taj neprekidni, dosadni bol. Jednolični šum kiše ga je s vremena na vrijeme omamljivao pa je zapadao u polusan u kojem je bio svjestan kapi kiše na prozorskom oknu, udarale su na mahove jače, na mahove slabije i činilo mu se da se pulsiranje bola u sljepoočnicama pojačava i smanjuje u ritmu jačanja i slabljenja pljuska.

Kad se blijeđa jutarnja svijetlost stala da bori sa tamom u sobi, da je poliskuje prema uglovima koji su kad se razdanilo ostali jedina osjenjena mjesta u sobi, ustao je i stavio vodu za kafu. (U godinama samačkog života navikao se da kafom započne i završi dan, kafa mu je bila zadovoljstvo, ali i način prekračivanja vremena kojese samcima tako često prolazi sporo, uvijek ju je pio dugo i sa uživanjem, šoljicu je prinosio ustima lagano udišući miris kojeg je volio koliko i ukus). Stojeći pored otvorenog prozora nije čuo kada je voda počela da vri, trgnulo ga je tek cvrčanje iskipjele vode na platni jer je nadjačalo dobovanje kiše o prozorski lim u koji su udarale kapi padajući sada ukoso.

Miris kafe nije uspio da potisne miris kiše koji je i dalje udisao stoj-

eći kraj otvorenog prozora sa šoljicom kafe u desnoj ruci i tancnom na koju je spuštao šoljicu u lijevoj. Između dva gutljaja u sjećanju mu je iskrsnuo pljusak kojeg je doživio prije trideset godina.

Bio je šesnaestogodišnjak. Tog avgustovskog jutra padala je plahovita i mlaka kiša kakvavećpada u avgustu. Stajao je kraj otvorenog prozora kada je naišla djevojka otprilike njegovih godina. Bila je sasvim pokisla, ali išla je sredinom ulice polako kao da joj ta kiša godi. Kada je prošla, nagnuo se kroz prozor i gledao za njom, a potom, začudivši se tome, izašao je i krenuo za njom. Stigao ju je i pitao kuda ide.

- Idem kod sestre u Brezovo, rekla je tihim ali jasnim glasom u kojem je, mogao se u to zakleti, osjetio notu smijeha.

- I ja idem tamo, rekao je. Možemo li zajedno?

- Možemo, rekla je. Kad već oboje idemo u Brezovo, bolje je da idemo zajedno nego svako za sebe.

Kiša se pojačala i prešla u žestok pljusak. Košulja mu je bila natopljena kao da ju je zamočio u vodu, zalijepila mu se za leđa i on ju je skinuo. Djevojka je bila u bluzi od lanenog platna i usuknji od tergala, i sa bluze i sa suknje kapala je voda. Pod bluzom se ocrtavalo još krhke, mršavo tijelo. Kosa joj je bila u pramenovima slijepljena za lice na kojem je bio izraz začuđenog djeteta, naročito naglašen velikim očima, gotovo na krug svedenim i ovičenim dugim trepušama na kojima se ljeskao odsjaj očiju.

- Ja, zapravo, ne moram ići u Brezovo, rekao je. Nisam tamo nikada ni bio.

- Znam da ne moraš, rekla je. Odmah sam vidjela da ne moraš.

Osjećao je prisnost s tom djevojkom koju je prvi put vidio kao da ju je oduvijek znao. Osjećao je da bi mu mogao proteći život tako u tom hodu kraj nje, a on bi mislio kako je to sasvim dobar način prolaska života, baš u tom hodu po pljusku. Poželio je da se Brezovo nikad ne pojavi na vidiku. Osjećao je da bi mogao i umrijeti na tom pljusku dijelajući ga tako u tom hodu sa njom. Nikad ranije nije pomislio na smrt (šesnaest godina je za to premalo vremena), a tad je pomislio kako bi bilo dobro datoga dana umre sa tim osjećajem neizrecive

ljepote od koje mu je islatko i bolno u duši. Ali Brezovo je bilo navidiku i sa svakim korakom, činilo mu se, približava se stravičnom brzinom. Pomislio je da se poremetio poređak stvari u svemiru i da njegovo tijelo oslobođeno od spona sa zemljom hrli naprijed u susret Brezovu koje se oslobodilo sraslosti sa zemljom i u nepojmljivoj vrtnji hita prema njemu.

Nije pitao da li će je ponovovidjeti; nije ni poželio da je ponovo vidi i nikad je više nije vidio, do tog jutra iskrslog u sjećanju između dva gutljaja kafe pored otvorenog prozora pred pljuskom i u mirisu kiše sa kojim se uzaludno nosio miris kafe.

Spustio je nedopijenu kafu naprozor i kao mjesečar obukao se i izašao na pljusak. U sljepoočnicama mu je tukla misao da će pod tim pljuskom oživjeti u njemu ono sjećanje od prije trideset godina zbog kojeg je pomislio da mu se život ispunio smislom i da može bez malo žaljenja umrijeti.

Kiša se pojačala i osjetio je da mu se košulja lijepi za leđa, niz lice mu se sivala kiša i osjećao je putanju kapi od otrzanja sa slijepljene kose do nestajanja pod okovratnikom košulje kao kakvo milovanje.

Pomislio je da se kolo vremena okrenulo unazad, mora da jeste, i

da je opet (sad je znao da je baš taj dan bio) utorak druge nedjelje avgusta 1955. godine; sad mu je opet šesnaest godina, na putu je za Brezovo i samo što nije nazreo obiris nepoznate djevojke pred sobom. Podigao je ruku do lica i prešao preko njega vršcima prstiju: bilo je mlado i glatko, a prethodna tri dana (pomislio je to) nije se brijač.

Bio je uvjeren da će iskrsnuti pred njim onakva kakvu ju je upoznao onog utorka prije trideset godina i kakvu je, i ne znajući to, nosio sve vrijeme u sebi.

Mislio je kako je najveća draž sjećanja u nepredvidivosti. Sjećanje je kao davno nestali svijet u prirodnom ili kataklizmatičnom zbivanju, prekrivenih slojevitim naslagama zemlje: može ne biti nikad otkriven ili otkriven nenadano, bez prethodnih predradnji, što je otkriće nenadnije tim je vrednije i značajnije. Bio je siguran da je svojom snažnom željom nadjačao prirodni tek stvari u svemiru i uspio da kolo vremena vrati unazad.

Vidio je kroz kišu nejasnu sitnu djevojačku priliku i ubrzao je hod.

Uveče se razbolio. Znojio se i tresao u groznici. Nastojanje ljekara da ga spasi bilo je bezuspješno. Umro je desetak dana od tog pljuska.

Ilustrova I. BOBAN

PROZA

U traženju porijekla

Zdravko Kecman: Rukopisna ostavština Tereze Žagar Komcove, Glas, Banjaluka, 1984.

U toku je beogradski Sajem knjige, najveći knjižni izložbeno samo na Balkanu nego u Evropi. Verovatno će u tom izlogu biti mesta i za banjalučke pisce. Neka im je srećno, jer im je i prošle godine tako bilo. Ali nijem do toga da im pišem čestitku uz Sajem knjige, nego da istaknem, sa izvesnim zakašnjenjem, jednu dobru knjigu, koja je među prvima najknjiževnije reprezentovala banjalučku književnost i njenu izdavačku delatnost. To je, bez kolebanja, roman Rukopisna ostavština Tereze Žagar Komcove Z. Kecmana. Navešću dva presudna uzroka zbog kojih sam se opredelio za ovu knjigu. Prvi je, kao po pravilu, vlastiti utisak, dakle dosta nepoverljivo merilo. Znamo da sam utisak ne može biti merodavan u prosudi jednog književnog dela. Naročito je opasno ako se, što je često, otud su i česte pogreške, pretvara u zaključak, i još opasnije, u zakon. Drugi razlog jeste neidealni odnos između poezije i proze u banjalučkom književnom podneblju. Zna se da lirska poezija na ovom prostoru prevladava kvalitetom. Utoliko je Kecmanov roman više dobrodošao, jer je umetničkim valerom razvedrio tamno banjalučko prozno nebo.

Kaže se: pripovetka je gotova, roman je gotov. U životu su, na dlanu su. Samo ih treba prepisati, ne pokvariti. To je istina. Ali još je istinitije da se životna zbitija ne prevode lako u umetnički oblik. Rolan Bart (Književnost, mitologija, semiologija) na jednom mestu, kaže: „Umetnost ne određuje priroda podražavanog objekta - što je, međutim, uporna predrasuda svakog realizma - već ono što čovek (pisac, moja prim.) dodaje kad ga rekonstruiše: tehnika jesamo bičesvrg stvaralaštva“. Dakle, kvalitet dela zavisi od umetnosti (metoda) obrade literarnog gradiva. I Z. Kecman se našao u prilici kao svaki pisac: imao je objekat (gradivo) obrade i tražio je metod obrade. Međutim, kada je našao gradivo za kojim je njegova dvojnika Vlatka Rephena želja pvela i odvela na pravo mesto, Kecmanu je pretiila opasnost da ga ista matica gradiva ponese i odnese. Ali on je poput dobrih epskih pripovedača sačuvaov mirnoću, ukrotio emocije koje prodiru od ic-forme u pripovedanju i ispričao jedno prošlo lično zbitije spontano, kao sve što se kreće samoniklo, u meri da se kaže što je nužno. Zato i roman počinje obično: „Grad L. u kome živim, ni po čemu se osobito ne razlikuje od drugih gradova u pokrajini“ (verovatno ga zato nema potrebe pisati u punom obliku). U drugom poglavlju, do preseljenja u samostan, pišćev dvojnik govori o sebi, ne radi sebe nego radi dela, jer, „o sebi bih mogao reći sve u nekoliko ređa“. Mada nije bez istorije, Rephen kaže: „Isto tako mogu napisati podužu biografiju, možda čak zanimljivu, samo ne želim glavnu povijest skrenuti s puta“. Vlatko Rephen je u pravu, jer poštuje devizu: što manje govorimo o sebi više smo rekli istine. U stvari, on je samo pojedinost u glavnom događaju

U SVIJETU KNJIGE

(„glavnoj povijesti“), koji sačinjavaju druge značajne pojedinosti, postavrene u bičima, ili drugim opipljivim kvalitetima (npr. prepoznavanje dečje kolevke, ili kasnije, tokom svesti, odgonetanje nepoznate koja je dolazila k starici, njegovoj dadilji, ne radi sebe nego radi njega, ili otkrivanje onog mitskog čudovišta u liku I. B. Marte).

Poseban kvalitet Kecmanova romana je u tome što je kazujući „glavnu povijest“ istovremeno pisao nastanak dela. Tim metodom je osigurao uvjerljivost i neusiljenost u pripovedanju, po čemu je delo privlačno i rado se čita. Tema romana nije retkost. Između ostalih razvijali su je umetnički na drugi način, i M. Krleža u romanu Povratak Filipa Latinovića, i A. Vuletić u romanu Deveto čudo na istoku. U odnosu na Krležina i Vuletićeva junaka Kecmanov Vlatko Rephen je prevalio kraći put do saznanja i valjda zato nije onoliko duboko zaglibio u „kostenjevačko blato“ kao Filip Latinović, niti je otkrio „deveto čudo na istoku“ u liku majke kad Tomislav Brodarac. Ali je zauzvrat njima uzgredno otkrio žensko čudo na zapadu u liku I. B. Marte, za koju Tereza Komcova u jednom pasusu svog rukopisa, kaže: „Mislim da je I. B. Marta bila seksualni manijak“. Između nekoliko izvrsnih mesta u romanu najsnažnija i najstrašnija je scena I. B. Martes paucima („Meni se čini posebno zanimljiv slučaj sa dva krvožedna pauka“ - kaže Vlatko Rephen). Šteta što to mesto nije dobilo veću mogućnost da se razvije u premoć dela, jer je u njemu najviše dubine. U našoj književnosti retko je dat takav dvojni žene, sinonima zla. Ne navodimo radi poređenja nego isticanja, samo je Andrić, taj „magični gospodar reči“ među našim piscima, na nivou H. Hesea na subtilan način mogao da da muškog dvojnika u „Priči o vezirgovom slonu“. Z. Kecman nas je najpričajnije iznenadio što je na srećan način uveo novog, pojačanog dvojnika u paru krvožednih paukova. I kakav je samo krvopijski dubl dao u srazmeri jedne hijene, čije smo ime već upoznali. Ne uzimajući u obzir neke jezičke sitnice koje Z. Kecman piše neortografski, „glavna povijest“, koja čini sadržinski tok ovog romana, odista je došla u ruke dobrog naratora, jer je uz sve zamke koje su ga vrebale, ispričana mirno, bez uzbuđenja. Milan TRBOVIĆ

POEZIJA

Zaljubljen u Neretvu

● Milovan Krunić: Svjetlost i trava, Podružnica Udruženja književnika BiH za Hercegovinu, Mostar, 1985.

Milovan Krunić (dosad objavio zbirke: Panorama jednog sna, Leotarski odjeci, Travka iz jezika, Kamen i psalmi, Lastovo lišće) autor se javno odrekao te zbirke zbog friziranja stihova) gotovo svu svoju inspiraciju nalazi u zavičaju, u hercegovačkom krajoliku, u pitomosti juga i životu, u tom i

škrtom i raskošnom podneblju. On je svom silinom zaljubljen u rodni kamenjar i ljepoticu Neretvu:

„Porastaš u uzletu kao zvjezdana svjetla. U proticanju, u letu hraniš smokvu i pelin“.

(Neretva)

Ima fascinantne sličnosti između vrućeg hercegovačkog kamena i Krunićeve poezije: nabijenost, ubojitost, štedrost i snaga, nježnost i nepokolebljivost:

„Kamen u ruci, žar na dlanu, nemoć i čutanje - a opet pjesma.“

(Kamen)

Česta tema Krunićeve poezije jeste pjesma o pjesmi, pjesma o riječima i muči s njima, jer su vazda iste a moraju reći nerečeno. Općinjenost stećcima nije mogao (kao ni Mak Dizdar) izbjeći ni Milovan Krunić:

„Na vrhu mača u letu ptica vrišti sloboda u suncu vaznesena.“

(Motiv sa stećka)

Teško je reći dokle seže sazetost. Pjesnici se vjekovima takmiče ko će s manje riječi biti jači i širokomisleniji, i u te pjesnike po majstorstvu svrstaču i Milovana Krunića:

„Jutarnju rosu popi svjetlost“

(Život)

Baš po toj kratkoći i dubini neke su mu pjesme nalik haiku poeziji. Možda u tome i pretjeruje, jer minijatura svojom malenokošću ne može biti što i duga pjesma ako bi svi stihovi bili snažni, a to se od iskusnog zrelog autora očekuje. Često u iskušenju za stvari koje vidi ili ne vidi, shvaća ili ne shvaća, Krunić je veliki sumnjač. U ontološkom smislu on se upinje da razotkrije sebe kao biće - nebiće podložno neumitnoj prolaznosti:

„I jesam i nisam u ovoj luci, i jesam i nisam u ovoj ruci, i jesam Milovan i nisam milovan i jesam i nisam MILOVAN“.

(I jesam i nisam Milovan)

Po silini emocija koje rasipa poput gejzira, po eliptički nedorečenim mislima, ima dodirnih momenata sa poezijom F. G. Lorke. Pjesnik ne bi bio maštač kad ne bi svoje strofe ukrašavao suncem, mjesecinom, zvezdama i kad ne bi lutao galaktičkim prostranstvima:

„Poći ćemo u nebeske tmice ili sjaju ZVIJEZDA. Ako se ne vratimo: — MI ZALUTA ALE PTICE postaćemo dio neba“.

(Nebeski drumovi)

Za pohvalu je novopečenom izdavaču u Bosni i Hercegovini (Podružnica književnika za Hercegovinu, Mostar) što se oglasio ovako zrelog, refleksivnog, slojevitom, diskurzivnom i vječno mladom poezijom Milovana Krunića.

Dragan STUDEN

Samira Ilmić: Svi su je voljeli

Dnevnik 8-b razreda u Osnovnoj školi „Hasan Mujezinović“ u Pećigradu kod Cazina nikada se više neće otvoriti na stranici sa imenom Samire Ilmić. Jedna đačka klupa u prvom redu zauvijek je ostala prazna. Na njoj su buketi svježeg cvijeća, crna traka u znak žalosti i potpisi svih učenika i nastavnika - posljednji pozdrav Samirinih drugarica i drugova.

Tragični događaj 17. oktobra ove godine dugo će se pričavati u Pećigradu i okolnim selima Cazinske krajine. Ni u analima osnovnog školstva kod nas nije zabilježen sličan slučaj da učenica učenici oduzme život smrtonosnim hicem iz revolvera. Nestalna životna dob, kada djevojčica spoznaje da postaje djevojka, uvijek je nosila svoje nemire, želje i iskušenja. Tada počinju prva đačka ljubovanja, čitaju se pisamca krišom ispod klupe, vode dnevni, ispisuju spomenari. Ko bi mogao i povjerovati da će se pubertetske bure petvoriti u orkan ljubomore i natjerati maloljetnu N. O. da u školskom nužniku puca u svoju vršnjakinju i doskorašnju prijateljicu. To je za sada jedino, mada nepotpuno objašnjenje, toga tragičnog slučaja, koji će dugo pamtili svih 970 učenika i 40 nastavnika ove osnovne škole.

SUSRET PRED ŠKOLOM

Toga dana Samira Ilmić posljednji je put spakovala đačku torbu i krenula u školu tri kilometra udaljenu od njenog sela Mahmutovići. Kao i uvijek ljepuška i stasita djevojčica bila je lijepo obučena i dotjerana. Po tome se isticala među drugom djecom. Njena majka Fatma (31) pet godina radi kao servirka u Švajcarskoj i dobar dio svoje zarade odvajala je da njena trinaestogodišnja jedinica ima sve što poželi. O tome se brinuo i njen bivši suprug Esad Bajramović. I mada je majka bila daleko, a otac dolazio rijetko, Samira je imala sretno djetinjstvo uz baku Eminu i ujaku Zetu, Eminu i Ismetu. Bila je jedanaesto i najstarije unučke bake Emine.

Pred školom uoči samog početka popodnevne smjene dočekuje je njena prijateljica, takođe trinaestogodišnjakinja N. O. učenica sedmog razreda poslije dopodnevne nastave nije otišla kući. Bile su dobre drugarice, čak se i posjećivale, iako je Samira išla u osmi razred, jer je u školu pošla godinu dana ranije. Objbe su do tada dobro učile i primjerno se vladale.

Drama u školskom WC-u odigrala se bez svjedoka i može se rekonstruisati samo na osnovu (kazivanja) nastavnika i za sada škrtilih nalaza istrage. Dežurna nastavnica Jasminka Beganović zapisala je u knjigu dežurstva da su tačno u 12 sati i 45 minuta svi učenici ušli u školu. Pet minuta kasnije na prvom spratu, u ženskom đačkom WC-u, N. O. je pucala u Samiru Ilmić. Povrijeđenu učenicu nastavnici su prenijeli u seosku ambulantu, odatle u bihačku bolnicu, a nešto kasnije u teškom stanju prevezena je u Zagreb. Umrila je istoga dana.

N. O. je sama potražila svoga razrednika, rekla mu šta je učinila i predala mu pištolj marke „valter“. Poslije drugog časa, zbog uzbuđenosti đaka i nastavnika, nastava je prekinuta i učenici poslani kućama.

NESHVATLJIVA RAVNODUŠNOST

— Šta to učini, N...? upita je sav izvan sebe direktor škole Muhamed Beganović, kadaje ušao u Stanicu milicije gdje su milicioneri razgovarali sa N. O.

— U tom času izgledala mi je kao dijete koje gleda nekakav dosadan film. Kao da se sve to nje ne tiče.

— Da li se kajete što si to učinila? - upitali su je.

— Ne! - kratko je odgovorila.

— Da li bi ti bilo drago da tvoja drugarica preživi?

— Svejedno mi je!

TRAGEDIJA IZAZVANA ĐAČKOM LJUBOMOROM POTRESLA JE GAZINSKU KRAJINU

Revolver u đačkoj

torbi

— Kako si došla do pištolja?
— Našla sam ga pod očevim jastukom.
— Gdje si naučila da pucaš?
— Vidjela sam u filmovima.

Potpuniji nalazi istrage vjerovatno će ostati tajna. Maloljetna N. O. ne može da snosi nikakvu krivičnu odgovornost, njenu nezrelu ličnost treba zaštititi i omogućiti joj što normalniji razvoj i školovanje. Jedino će biti premještena u drugu školu, o čemu je već postignut dogovor s njenim roditeljima.

Ko su pravi krivci?

— N. O. je bila čak odlična učenica. Ranije nikada nije pokazivala znakove koji bi ukazivali na devijantno ponašanje. Nije istina, kako su novine pisale u prvim vijestima o ovom ubistvu, da se svadala sa Samirom Ilmić. Mogli smo samo pretpostavljati da s njenim odgojom nešto nije u redu, jer smo znali u kakvoj je porodici. Odgovorno tvrdim da takvi ljudi nisu sposobni odgajati djecu. U više navrata njenom ocu su oduzimali revolveri koje je bespravno posjedovao. Nije tajna da je sve nastojao rješavati prijetnjama i silom. U takvoj atmosferi i ličnost djeteta lako kreće stanputicom, priča direktor škole.

● Ljubomorna i zavidna na njen ljepuškast izgled, lijepo oblačenje i omiljenost među mladićima, maloljetna N.O. smrtno ranila prijateljicu i vršnjakinju Samiru Ilmić ● Objbe su bile učenice OŠ „Hasan Mujezinović“ iz Pećigrada ● Tragedija je posljedica odgoja u kući gdje se revolver, uvijek napunjen i zapet, drži pod jastukom

Baki Emini tek suze. Negovori ništa. Ona je prva saznala za strašni udes. Javili su joj iz škole po dvojici učenika. Kao bez glave odjurila je u Pećigrad, sve u nadi da to što je čula nije istina.

— Ne poznamo ni djevojčicu N. O. - kaže Izet Ilmić. — K nama nije nikada dolazila, ali je možda naša Samira odlazila njoj, jer kažu da su bile prijateljice. Mi smo uvijek mirno živjeli od svoga rada i doista ne želimo upoznati ljude koji sve rješavaju silom i tako odgajaju djecu. Šta mogu da učine s novcima.

Naš gubitak ne može se nadoknaditi. Pa zar da uzmemo pare iz ruku koje su ubile našu Samiru. Pitam se kakvi su to ljudi, kad im dijete poteže pištolj na drugaricu samo zato što se malo bolje oblači?

PIŠTOLJ UMJESTO PISMA

Odobašići, roditelji N. O. nisu u ovom kraju na dobrom glasu. U to smo se uvjerali razgovarajući s milicionerima u Pećigradu. Nenametljivo su savjetovali da ne bi bilo pametno tražiti im kuću, pogotovo ne u ovakvoj prilici. Kasim Odobašić živi u Gornjim Purićima, u opštini Velika Kladuša. On će krivično odgovarati što je omogućio

Tragično istinu - Porodica Ilmić, s lijeva nadesno: baka Emine, majka Fatma, ujeti Izet, Emin i Ismet

U DJEVOJAČKOJ SOBI

Svjetlo u kući Emine Ilmić (51) ne gasi se ovih dana do kasno u noć. Njoj i njenim sinovima san teško dolazi na oči. Tu je i neutješna majka Fatma, koja tek što je izašla iz bolnice poslije operacije. U djevojačkoj sobi sve podsjeća na Samiru. Kao da će svakog časa ući na vrata i odložiti knjige. Po zidovima poster Zdravka Čolića, grupe Abba, Lepe Brene. Uredno složene kasete omiljenih pjevača. Kao i sve djevojčice voljela je muziku i beskraino se radovala kad joj je majka iz Švajcarske donijela „vokmen“.

— Istina je da su roditelji N. O. poručivali da bi došli kod nas, da nam daju novce koje smo potrošili za sahranu. Mi smo to odbili. Te ljude ne poznamo i ne želimo vidjeti - govori majka Fatma i prebire po Samirinih slikama.

— To je moja djevojčica. Na sahrani je bilo oko pet hiljada ljudi. Tako kažu u školi. Bili su i svi učenici i nastavnici. Grob se nije vidio od cvijeća. Zahvalna sam im, ali moju tugu odnijecu u grob. Danas smo bili u školi. Najteže mi je bilo kada sam ušla u razred i vidjela onu praznu klupu sa cvijećem - kaže neutješna majka.

maloljetnoj kćerki da dođe do oružja i jednim metkom u nastupu ljubomore smrtno rani svoju vršnjakinju.

— Ovo je veliki udarac za našu školu i cijeli kraj. Škola „Hasan Mujezinović“ ima dugu tradiciju, postoji od 1950. godine. Naši učenici postižu zapažene rezultate na republičkim takmičenjima u znanju. Uživa visok ugled među roditeljima, zato ovdje dolaze i učenici iz kladuške opštine, mada tamo imaju i bližih škola. Tako je bilo i sa N. O., priča nam direktor Muhamed Beganović.

Pećigradom kruže priče. Samo je jedna istinita i možda će zauvijek ostati tajna. Priča se tako da su obje djevojčice bile zaljubljene u istog dječaka, starijeg od njih i učenika srednje škole. Mladić se dopisivao sa obje ne misleći sigurno da će to izazvati kod N. O. tako neobuzdanu ljubomoru.

Po jednoj, još nepovjerenjivoj verziji, učenica N. O. pozvala je Samiru Ilmić u WC da joj vrati majčino pismo koje je ova primila ranije i dala prijateljici da ga pročita. Za njima u tom času pošla još jedna učenica, ali ju je N. O. odgurnula rekavši: „Šta ćeš nam ti“.

Kada su ostale nasamo iz torbe je umjesto pisma izvadila spremljen revolver. Od đačke vreće pucanj se nije čuo i za nesreću se saznalo pošto je N. O. prišla nastavniku Mirsadu Kajtezoviću i mirno rekla daje upravo pucala u svoju drugaricu. Hirurzi u Zagrebu su izjavili da je rana bila smrtonosna i da pomoći nije bilo, čak da su se našli na licu mjesta.

Učenici i nastavnici OŠ „Hasan Mujezinović“ podiće će spomenik na grobu Samire Ilmić. Obaveza je pedagoga da misle i na budućnost N. O. i da pokušaju popraviti ono što su u njenom odgoju propustili da učine roditelji.

Željko JURIĆ

Snimio: Ljubo LATINOVIĆ

Prazna klupa u VIII b: Ovdje je sjedila Samira Ilmić